

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto IV.

V Celovei, 1. oktobra 1884.

Štev. 10.

Kmetski triumvirat.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

Šestnajsto poglavje.

Ne zapusti nobeden ga v ti sili,
Moléé orožje svoje vsak si vzame.
Prešeren.

Kakor jame drevo povešati vrhove, ako se je v njegovem telesu utaborila strupena zalega, ki razjeda neprestano na izviri njegove moči in pritokih življenja, enako mora opešati vsako najbolj navdušeno podvzetje, ako se je uselilo izdajalstvo in zavist v njegovo vodstvo. Dobro je čutil Ilija Gregorič poslednje. Videl je, kako se zbirajo od dne do dne vedno bolj temni oblaki nasprotstva nad njegovo vojsko. A premožat in prepogumen je bil, da bi bil to nevarnost odkril svojim podpoveljnikom. Prehajajóč iz kraja v kraj in z iznenadjenjem hotel je utruditi nasprotstvo in zakriti svoj sem ter tja obupni položaj. Pomanjkovalo mu je malo da ne vsega, kar je dobrej vojski neobhodno potreba. S silo si je moral pridobivati živeža, kjer je bila prva in najboljša priložnost. Poslednje pa je neizmerno škodovalo Ilijevemu imenu in vsemu uporu. Plašilei, ki niso imeli poguma pridružiti se ustašem, zabavljali so skrivaje kmetskej vojski, svarili pred njo in jo črnili pridevajóč jej nečiste, sebične namene.

V takem položaji, osobito pa ker ni mogel Ilija zaznamovati odločnega uspeha, prehajalo je mnogo kmetov k nasprotni vojski, misléč pridobiti si s tem odpuščenja zaradi prvega upora.

Izdan je bil, to je naravno in lahko umevno v takih razmerah, bojni Ilijev načrt nasprotnim poveljnikom, ki so jeli prodirati od mnogih strani proti njegovej vojski, hotéč prisiliti jo k boju na ravnem polji. Dobro so preračunili, da le jasna in odločna zmaga nad kmetstvom uniči na eden pot ves Ilijev upliv ter mu prekriža vse daljne črteže. Pripo-

močkov za ta namen pa so imeli plemenitaši obilo. Ogerska plemenitaša Zriny in Allapi sta jim ponudila svoje čete. Pričela sta bila namreč poslednja dva na svojo roko boj proti upornemu kmetstvu in popolno uničila pri Kerestinaci osem sto mož broječo kmetško četo. Na severu zbral je celjski stotnik Juri plemeniti Schrattenbach veliko vojsko in prodiral z njo proti Celju. Od jugozahoda bližal se je povsod zmagujoči Jobst Thurnski s svojo zmage pijano četo. Med poveljniki poslednjih čet najdemo tudi grajščaka Tahyja in njegovega slavehlepnega oskrbnika Črniča.

Bilo je sedmega svečana istega leta. Ilijeva vojska je taborila pri Sv. Petru poleg Kunsperga. Že v jutro istega dne dobil je Ilija Gregorič po svojih prijateljih poročilo, da je od treh strani obkoljen od plemenitaške vojske. Naznanila se mu je pa tudi bila nesreča ustašev pri Kerestinaci.

Preveč izkušen voditelj bil je Ilija, da bi ne bil razsodil v takem položaju, da ga more sedaj rešiti le še odločna zmaga in da je primoran meriti se z nasprotniki na ravnem polji. Precenil ni za takov boj proti dobro organizovanej in dobro oboroženej vojski svojih skromnih močij. Jasno mu je bilo, kako malo zmorejo orožja nevajeni, po zadnjih borbah in notranjem razburjenju utrujeni kmetje, če bi bilo njihovo število tudi večje od nasprotnikov. A niti poslednje ni bila istina. Več kot tisoč mož oropala mu je dosedanja borba brez onih, ki so zapustili skrivaje njegov tabor ali se pridružili sovražniku. Le nenavadno junaštvo, posebna vojna sreča ali sramoten beg more rešiti kmetško vojsko. To je vedel tudi Ilija in zaraditega čutil, da ne sme dalje zakrivati pravega razmerja svojim četam.

Na večer sedmega svečana zbral je vso svojo vojsko in njene podpoveljnike ter ustmeno naznanil sledeči vojni manifest:

„Vojaki! Deset celih dnij preliva se že naša po maščevanji kričeča krv za naše pravice, a žalibože brez pričakovanega uspeha. Izdajalstvo, zavist in večja nasprotna moč prekrizala je do sedaj že mnogo naših znamenitih črtežev. Bliža se priložnost, ko se pokaže jasno, kje je pogubljenje, kje zmaga, kje pravica, kje krivica. Možje, sovražnik je zvedel po naših kukavicah bojni naš črtež in razprostrl vso svojo moč, da nas uniči.

Naznanjam Vam, da smo obkoljeni od nasprotnikov okrog in okrog. Od juga bliža se Jobst Thurnski z našim največjim krvoločnikom Tahyjem.“

Prenehal je govornik pri teh besedah; kajti nepopisljiv hrup je nastal pri poslednjem imenu.

„Od zahoda obkolil nas je,“ nadaljuje potem Ilija, „Allapi in Zriny, ki sta prelila toliko naše krvi pri Kerestinaci. Od severa pa se bliža Juri Schrattenbach z veliko iz štajerskih nemških kmetov obstoječo vojsko.

Hud boj nas čaka, prijatelji! Potrebovali bomo svojo zadnjo moč. Le navdušenje in naša sveta stvar more nam nakloniti zmago.

Ne zakrivam vam, da je poslednja le naš up, a ne zagotovilo. Zaraditega opozorujem vsakega, da je čas odločiti se za boj z močnejšim nasprotnikom ali zapustiti naše vrste.

Kdor ljubi življenje, večno sužnost in tugo naroda, vrne naj se in ostane naj večen tlačan! Komur je pa svoboda več kot večna krivica in trpljenje, ostane naj pri meni! Jaz sem si izvolil poslednje.“

Z navdušenjem in posebnim naglasom govoril je Ilija te besede in čakal potém, da se oglasi nasprotni glas. A brezuspešen bil je oddihljeje.

Nepopisljivo navdušenje in veselje odmevalo je po ustaškem taboru. Gnetla se je množica hrabrih kmetских mladenčev in si volasih mož proti govorniku in poljubovala mu roke in obleko ter prisegala zvestobo do zadnjega vzdihljeja.

Ginen je bil Ilija te skoro nepričakovane udanosti in zaupanja priprostega kmetstva. Milo se mu je storilo, ko se je zahvaljeval za izkazano mu zvestobo. Nevedoma se mu je vsiljevala misel, ali je v resnici obsojen ta blagi, za svobodo vneti narod v večno sužnost in trpljenje?!

Odgovarjal mu je skriven glas v prsih z mogočnim: „Ne, vremena bodo njemu se zjasnila,“ a vendar preotožen je bil njegov začasni položaj za ta veseli glas.

„Samo nekaj si želim,“ dejal je potém polglasno samemu sebi; „umrjem naj, predno vidim uničen in razbit narod moj. Z njim živim in z njim hočem izginoti, ako je še prezgodaj gledati njegovega vstajenja dan!“

Ginljiva je bila nató prisega, ktero je prisegala vsa zbrana vojska svojemu poveljniku, prisega, ki je obetala svobodo, ali — radovoljno smrt do zadnjega moža.

Pozno je bilo isto noč. Razšli so se bili po zadnjem posvetovanji vojni podpoveljniki, da se zadnjič okrepé s kratkim spanjem za bodoči, kdo vé, ali ne zadnji dan.

Le v šotoru vrhovnega poveljnika Ilije Gregoriča brlela je še slaba lučica. Pred šotorom pa je slonel mlad vojak. Videlo se je, da se trudi slišati polglasne besede, ki so se čule sem ter tja iz šotora. Zdajci so se razumele besede:

„Prosim te, pozablaj! Upanja ni, da bi bila srečna. Vajina zveza škoduje naši stvari.“

Nató nastane tihota, a vojak se zgane izvèn šotora, in videlo se je, kakor da bi si bil zakrival z rokama obraz.

Kmalu potém stopi visoko rasten vojak iz šotora, in ko postane, kakor da bi bil premišljeval, kod vodi njegov pot, pridruži se mu zvunaj stojéci mlajši tovariš.

Dobra prijatelja sta si morala biti, kajti jako prisrčen je bil njijun pozdrav. Slonela sta nekaj časa v tihem pogovoru. Nató vpraša mlajši in povzdigne svoj obraz proti tovarišu:

„Kaj so rekli oče tvojemu svetu? Ali ne spoznajo velike nesreče, ki se nam bliža?“

Tiho je bilo potém nekaj časa, in v stran se je obrnul starejši vojak, kakor da bi se bil bal odkritosrčno odgovoriti zadnjemu vprašanju. Napósled prime z obema rokama tovariševo desnico in odgovori s tresočim glasom:

„Jutranji dan,“ dejal je naš poveljnik, „odločuje tudi o najinej osodi. Ali si priborimo po odločnej zmagi boljšo bodočnost, ali pa pademo vsi do zadnjega moža.“

Zganol se je mladi tovariš pri zadnjih besedah. Da pa zakrije žalost, ki je privabila svetle solze v njegove lepe oči, ovil je roki okoli života svojega prijatelja ter zakril na njegovih prsih obraz.

„Ne toguj! Upaj, upaj, da ni zapustila sreča našega orožja in da se veselimo kmalu odločne zmage.“

Tako je tolažil starejši vojak podpoveljnik Miha Guzetič mladega tovariša, svojo nevesto Ilijevo hčer, ki je spremljala očeta na vseh njegovih potih.

Potolažile so nekoliko zadnje besede deklico. Povzdignola je zopet glavo in vprašala:

„Ali ne vedó oče, kolika vojska nas oklepa?“

„Govoril sem dovolj in svetoval jim tudi jaz, a brez uspeha. Pravil sem, da ni naloga kmetske vojske braniti se na ravnem polji, da nam je izdaja in pomanjkanje potrebnega živeža otežila uspeh, a vendar —“

Tu preneha pripovedovalec in se obrne v stran, da bi zakril nevoljo o tem premalo premišljenem érteži.

„In vendar,“ povzame Jela, „sklenoli so poskusiti srečo!“

„Jela, oče so junak od nog do glave,“ odvrne urno Guzetič, da nekoliko zmanjša krivdo Ilijevo. „V tem trenutku so le vojak, nič drugega. Oni pač hočejo opogumiti s svojim odločnim dejanjem že obupajočo vojsko. Le zaraditega so se prenaaglili in dejali —“

Zopet je prenehal govornik. Bal se je izreči svojej nevesti sodbo poveljnikovo o njunej zvezi.

A dobro je opazila deklica, da ima nekaj skrivnostnega na jeziku, kar si pa ne upa izgovoriti.

„Govori, ženin moj!“ reče pogumno.

„Dejali so oče, naj pozabljam, da je najina ljubezen — ovira občenemu uspehu,“ pristavi napósled Guzetič in izpusti morda nevédoma Jelino desnico iz svojih rok.

Tragičen prizor je bil to.

„Pozabljaj! Ovira sva občenemu uspehu!“ ponavlja polglasno deklica kakor v sanjah.

In med tem čuti njen ženin, kako postaja mrzla njena roka in mrkel njen pogled in kako jej omaguje život.

„Pozabljaj, pozabljaj!“ vzklikne še enkrat, in v istem trenutku zapusté jo moči. Onemogla se zgrudi na zemljo

Pokala je že zora na vzhodu in nebo se je jelo rudečiti, ko se ločita Guzetič in njegova nevesta.

„Pozabljaj! Kdor more pozabiti, je srečen,“ pravi v slovó mlada nevesta. „Zapomni si, dragi moj: Ilijeva hči ne pozna bojazni, le nekaj ne more, in to je pozabljati sanj prve in zadnje ljubezni.“

Pogumno in s krepkim glasom je govorila Jela te besede in odšla na nasprotno stran. A ustavila se je še eden pot potém in zrla nazaj, kjer je slonel nepremakljivo njen ženin.

Takov je bil dekličin pogled kakor onega, ki se ozre poslednji krat na gomilo, kjer so mu zagrebli zadnji up, na kateri se je opiral v viharjih življenja.

Sedemnajsto poglavje.

Viele Bauern fielen, alle Hauptleute
bis auf den einzigen Ilija, der sich ins
Gebirge flüchtete.

Dimitz.

Lepo je vzhajalo isto jutro solnce. Kakor da bi bilo to posebno ugodno sovražnej vojski, dvignola se je že pri prvem dnevnem svitu in se bližala od treh stranij Sv. Petru, kjer je taboril Ilija s svojimi četami. Posebno južna vojska, ktorej je ukazoval baron Jobst Thurnski, hitela je brez oddihljeja proti kraju, kjer bi se imela združiti z vzhodnim in severnim oddelkom. V prvem oddelku te vojske jezdil je naš znanec grajščak Tahy in njegov oskrbnik Črnič.

„Danes imaš priložnost, prijatelj, prislužiti si obetano zaslugo,“ pravi grajščak svojemu tovarišu. Približavši se pa mu zašepeče nekaj na uho.

„Častno besedo dam in svojo desnico zastavim, če zahtevate, da predno zahaja današnje solnce, ni več govorice o kmetskem ponosu. Njegov zapeljivec pa, ki je prelil toliko nedolžne krvi, zasluži, da se povzdigne v svarilno znamenje na najvišje drevo med nebom in zemljo.“

„Ali si pozabil, Črnič, kaj si mi nekdaj obetal?“ vpraša zopet naga-jivo grajščak.

„Privesti si mi ga obljubil živega v roke, kakor si storil nekdaj, dobro znaš. A tedaj bili so drugačni časi, naša moč je bila omajana nasproti kmetstvu.“

Tako je govoril pol resno, pol zbadljivo grajščak Tahy. Zabavala ga je namreč nepopisljiva slavehlepnost oskrbnikova in pogosta nezgoda, katero je imel v vsakem svojem najbolj navdušenem podvzetju.

Molčal je oskrbnik Črnič. Jezila ga je grajščakova nagajivost.

Poslednjo pa je porabil Tahy še bolj v svojo korist in pristavil resno :

„Kaj pa, Črnič, ko bi se utegnola pripetiti neprilika našejs vojski? Ti ne poznaš razjarjenega kmetstva. Niti za večerjo bi mi poveljniki ne zadostovali ustašem, ako nas dobé v pest. Posebno ti nisi bajé na dobrem glasu pri njih.“

Prestrašil se je Črnič te resno izgovorjene misli svojega gospoda; kajti slabo vest je imel. Znal je dobro, da so ga opazili že v Krškem kmetje in da je utekel le po naključji njihovemu maščevanju. Pisali pa so mu pismo potém in naznanili, da je zapisan tudi on za veliki plačilni dan pravice nad krivico.

„To ni mogoče! To bi bilo sramotno našemu imenu na veke,“ pristavil je Črnič videzno miren. „V najboljšem slučaju broji kmetska vojska pet tisoč slabo oboroženih mož. In — naša, milostljivi gospod?“

S ponosom je stavil oskrbnik to vprašanje, hotéč s številkami in jasnimi dokazi ovreči grajščakovo bojazen.

A hudomušen je bil danes Tahy.

„In nas vseh je deset tisoč, če ne manj, prijatelj,“ odgovori grajščak in pristavi potém :

„Ali je to mnogo? Ali ne znaš, da se računi na enega kmeta pet naših z denarji in obeti kupljenih vojakov, ki napósled niti zanesljivi niso in mnogokrat brez poguma?!“

Čutil je Črnič strup teh besed. Svest si je bil povrh tudi sam, da ne sili njega navdušenje v boj, temveč krasni obeti in samostalnost na razvalinah kmetskega posestva.

„Ali niso imena Zriny, Allapi, baron Jobst in vaše — najboljša zastava popolne zmage?“ vpraša zopet razburjen oskrbnik svojega poveljnika.

„Vodstvo ni vse. Vojaštvo in pogum sploh odločuje zmage, to si zapomni!“ Odločil bode nedvomno že današnji dan, koliko je resnice v mejej slutnji. Če se nam je poročalo prav, potrebujemo le še nekaj ur do sovražne vojske. Utaborila se je in krepko zavarovala pri Sv. Petru, ondi nas pričakuje z največjim navdušenjem.“

Med tem ko je dražil grajščak Tahy svojega ne baš pogumnega spremljevalca s takim pogovorom, bližale so se plemenitaške vojske vedno bolj in bolj že prej natančno določenemu središču pri Sv. Petru. Bili so

to v resnici nasproti ustašem močni vojni oddelki, izvrstno oboroženi in preskrbljeni z vso potrebnostjo.

Že zgodaj v jutro osmega svečana poročalo se je Iliji Gregoriću, da se nasprotne vojske bližajo.

Prezaupljiv in prepogumen je bil Ilija, da bi bil verjel poročilu, ki je govorilo o desetih tisočih. Akoravno je bila njegova vojska za polovico manjša in utrujena po zadnjih dneh, poskušal ni prodreti vedno bolj oklepajoči ga sovražni pas, temveč sklenol je zoper odločni odsvet svojih podpoveljnikov, poskusiti tú svojo bojno srečo.

Podal se je napósled v zvonik crkve pri Sv. Petru, da opazuje sam od tod sovražnikovo razmerje.

Ni se mu dozdeval dovoljen njegov položaj v primeri s sovražnikovim. Urno se je vrnil zaraditega in sklical v zadnjem trenutku zbor svojih prvih vojakov. Opozoril je na bližajočo nevarnost in na neizogibljivi boj, ki odločuje brezdvomno o njihovej bodočnosti. Opominjal je k složnosti, vztrajnosti in pogumu.

„Le poslednje je zmožno,“ trdil je, „priboriti nam odločno zmago, ali vsaj rešiti vojsko popolne pogube. In tovariši, ako nas je zapustila tú zadnja sreča, tolaži mene in tudi vas zavest, da smo izpolnili do zadnjega svojega trenutka sveto dolžnost, ki smo jo dolžni domovini in našim bratom. Izgubili nismo tudi v najslabšem slučaju mnogo. Boljša je častna smrt v boji za pravice nego sužno življenje, ktero je brez zmage odmenjeno našemu ljudstvu. Kdor nima izgubiti ničesar, a pridobiti vse, zastavi lahko svoje imetje — svoje življenje!“

Z nepopisljivim navdušenjem so se odobravale te poveljnikove besede. Gnetli so se vojaki k njemu in ga objemali ter poljubovali, kakor da bi bil pridobil že slavno zmago.

„Ko bi zadelo vzlasti mene, prijatelji, kaj neprijetnega, predstavljam vam tu svojega namestnika, ki zasluži, da zapoveduje za menój naše hrabrej vojski; kajti daroval je zá-njo vse svoje premoženje.“

Izgovorivši pokazal je Ilija na Guzetića.

Z navdušenjem so sprejeli ta nasvet vojaki. V znamenje velikega zaupanja dvignejo Guzetića na rame in mu stiskajo desnico obljubujóč mu neomahljivo zvestobo.

„Še nekaj imam na srci, prijatelji, predno se prične krvavi ples,“ nadaljuje z ginenim glasom zopet Ilija.

„Dobro veste, kdo stavi v me ves svoj up, komu sem edina pomoč na svetu.“

Sivolasi, zaradi rodoljubja nesrečni slepec Marko, moj oče je zapuščen brez mene od vsega sveta. Njega ne pozabite, prijatelji, komur je milejša sreča, kakor bode morda meni. Tudi moj edini otrok, ki deli

trpljenje in veselje z nami, ostane brez zaščitja, ko bi padel vaš podpoveljnik Guzetič.

Svojo hčer in nesrečno nevesto Jelo, prijatelji, zapuščam vam v spomin, ki vam ostane kakor upam nepozabljiv.“

Ginljiv je bil ta prizor v zboru pogumnih vojakov. Trajal je le kratko. Resen boj je poklical možake na svoje mesto in zadušil vsak čut razven onega na zmago in maščevanje nad stoletno krivdo.

Med tem ko je objavljaj Ilija Gregorič tako rekóč svojo zadnjo oporoko, vnel se je že boj na skrajnem jugu. Z veliko silo trčili so sprednji oddelki plemenitaške vojske na razpostavljene straže ustaške. Po kratkem boji so se potisnole poslednje v glavni tabor nazaj. V istem trenutku prične se boj na vseh črtah. Ob enem udari sovražnik od treh strani na ustaški tabor in zapre vse komunikacije okrog in okrog.

Svest si je bil Ilija tega nepovoljnega stališča svoje vojske že pred bojem. Stavil je vse svoje upanje le v hrabrost svojih čet. Zaraditega je precej mirno pričakoval začetek boju.

Kakor bi bili vsi ustaši ene misli, bojevali so se junaško. Stali so nepremakljivo sovražnim vrstam nasproti. Goljufala se je najeta vojska plemenitaška, menéč, da iznenadi ustaše in jih brez truda uniči.

Vse dopoldne je omahovala zmaga zdaj na tej, zdaj na drugi strani.

Opoldne bili so celó kmetje že mnogo na boljšem. Potisnoli so levo sovražno krilo, kteremu je zapovedoval Allapi, daleč nazaj. A manjkalo jim je strategične zvedenosti, da bi bili porabili ta uspeh v občno korist. Razkropili so, preganjajóč umikajočo se sovražno vojsko, svoje moči ter oslabili ostala krila.

Modro sta uporabila Jobst in Tahy to kmetsko napako. Porinola sta svoje oddelke globoko v kmetske vrste, tako rekóč v njeno srcé, kjer se je boril Ilija Gregorič sam. Krvav boj se je vnel sedaj ondi in divjal je skoro celi popoldan.

Bilo je okoli četrte ure popoldne. Solnee se je pomikalo proti zahodu, ko se čuje vesela novica na daleč okrog, da je težko ranjen poveljnik Tahy in da je padel pod Ilijevim mečem njegov oskrbnik Črnič.

Ni se še bila popolnoma razširila ta vest, ko jej sledi druga žalostna, da je zajet Ilija Gregorič z vsem vojnim štabom in podpoveljnikom Guzetičem.

Nepopisljiv utis je napravil ta glas na vso ostalo četo. V istem trenutku jela se je umikati tudi vrsta, ki je prej napredovala proti Allapiju. Nov ogerski oddelek je namreč prihitel Allapiju na pomoč ter si v kratkem času pridobil že izgubljene glavne pozicije.

Zdajci se pridruži ustaškim sovražnikom še tretji pomočnik. Nastopil je večerni mrak in razprostrl po vsej okolici tako gosto meglo, kakoršne še živ človek ni pomnil.

Nastala je nepopisljiva zmešnjava v že po zadnjih novicah razburjenej kmetskej vojski. Lahkoverni kmetje so spoznali v tej nenavadnej megli kazen in šibo božjo. Naravno je tedaj, da je prenehala med njimi vsa disciplina in red. Najbolj je škodovala novica, da je ujet Ilija in mrtev njegov podpoveljnik Guzetič.

A poslednje ni bila resnica. Rešila sta se Ilija in Guzetič zopet iz sovražnikovih rok s svojim malim oddelkom, a posrečilo se jima ni več, da bi bila umirila in uredila svoje čete.

Zmaga plemenitašev je bila v takovem neredu lahka in popolna. Konečno je vsak le mislil na rešitev svoje lastne osebe; kajti več kot tri sto mrtvih, dvakrat toliko ranjenih kmetov pokrivalo je bojno polje in nad pet sto mož bilo je ujetih.

Tudi reden beg in umikanje je bilo nemogoče in zabranjeno. Padli so namreč vsi podpoveljniki in stotniki pod nasprotnimi meči in povrh je še nastala temna noč. Poslednja pa je popolno končala najbolj krvavi in najljutejši boj slovenskih kmetov iz cele dobe kmetских uporov.

Edini Ilija Gregorič in njegov tovariš Guzetič sta ubežala z malim oddelkom v temnej noči v bližnje gozde; ondi sta pričakovala belega dne, ki potrdi njuno popolno pogubo in uničenje vseh zlatih gradov nesrečnega kmetstva.

(Dalje pride.)

Národne pesni.

Iz predvorske fare. Nabral *Mat. Valjacec*.

31. Vsóčani devajo boží grof.

Na Vsóčym* samo vkřp zvoní,
Vsočanъ pa v cěrkvu grejō,
Pa se poh lip'co shájajo
Tam poh zelěno lip'co,
Pa se mъ prelpō mēnřjo
De b' děvalъ jen bōží grof,
Jen bōží grof nō známřnje.
Voča Krě tokó govori:

Jest bom še sam pet rajnrš dav.
Voča Zorman tok govori:
Če jřh boš dav kuj sam tí pet,
Jřh bom jest sam dav še deset,
Sosědje pa kar mōřřjo:
Po jeno strěš'no al' po dvě.
Na známnrъ je pušřbov pet,
Ta přřu pušřf je pa ta,

* Visoko, nemški Waisach, je vas ob Kokri pol ure od Predvora. Krě in Zorman se še dandanes dve precej premožni hiši po domače imenujeta.

Přřřwa je sweta Barbora,
Vona ga je spowědowa
Spowědowa 'n obhajowa,

Mu řěsnje Tewo dajowa,
Spřřmiwa đuso v swetř rej
Kř ga nam Boh vsřm vkupej dej.

33. Marija gre na bořžo pot.

Marija se z đoma rovná
Deleć deleć v Marijacelj,
Ž njo se rovná nje ljubř sin.
Tokô Marija govori:
Prěmejřn sř za hodřřř
Preteřřř sř za nosřřř.
Še vřigneta se jřn gresta
Kamřř predeleć prideta
Deleć deleć v Čřnušěř hrif;
Še sědeta 'm počivata
Lěđřř đřkličov čakata.
Nejprěh přřřwa Čřnuška hěi,
Tokô j' Marija govori:
Am twa ponašat' Ježřřa?
„Ze b' twa ponašat' Ježřřa
Pa b' se převeć pomázowa.“
Še vřigneta se 'm pa gresta,
Kamřř predeleć prideta,
Deleć u gojzde zelene;
Še sědeta 'm počivata,
Lěđřř đřkličov čakata.
Nejprěh přřřwa žřpanja hěi,
Tokô j' Marija govori:
Am twa ponašat' Ježřřa?
„Ze b' twa ponašat' Ježřřa,

Pa b' mř đřřřna napřěh ohřwa.“
Še vřigneta se 'm pa gresta
Kamřř predeleć prideta
Deleć na to rovnô poljě.
Še sědeta 'm počivata
Lěđřř đřkličov čakata.
Nejprěh přřřwa boga sřota,
Tokô j' Marija govori:
Am twa ponašat' Ježřřa?
Sřota j' ponaša Ježřřa.
Še vřignejo se m' pa grejo
Kamřř predeleć pridejo
Deleć deleć v Marijacelj.
Tokô Marija govori:
Kavř pa tř sřotř wôna daw?
„Tř sřotř bom jest wôna daw:
Na t'mo swětř nřě dobřřga
Nřě dobřřga nřě hudiřga,
Po smřř nje duřř swětř rej.“
Kaj pavř Čřnušěř wôna daw?
„Čřnušěř bom pa wôna daw:
De sev po přkřř mázowa.“
Kaj pavř žřpanjř wôna daw?
„Žřpanjř bom pa wôna daw:
Hodiě za nje đřřřno.“

34. Marija se seli z Vogerskega.

Marija se oh nas rovná
Z řřpě đřžełe Vogřřě
Z Vogřřěřga na Štajerje.
Za njo je přřřu Vogřř vmath:
„Marija, pejd' le pejd' nazaj
V řřpô đřžewo Vogřřko;
At ni dost čěřku cirana,
At ni dost branřř swetřř mařř?“
Marija tokô govori:

Dost mř je čěřku cirana,
Dost mř je branřř swetřř mařř;
Jest se zato oh vas rovnám
Ker tukej sevř ni za me,
Ker so huj' žene křř mořřě;
Jřn v čěřku vi přřjěđřřte,
Za wtăr konje postavljate,
Za wtarjam konje futrate,
Pa menř nečast đěvate.

Še se m' uzigne j'noy gre
 Kamr predelč pršwa je
 Do jézera gobočga;
 Še je prosiwa brodnarja:
 Le vozъ vozъ, brodnar vmati,
 A vozu mevš za boži won,
 Za boži won a kuj zastônj?
 Tokô je reku brodnar vmath:
 Na vózlm jest za boži won
 Za boži won j'ln ne zastônj,
 Jest vózlm le za tólarje
 J'lm pa za zwate rúmene.
 Tokô Marija govori:
 Le čakí čakí, brodnar ti,
 Še klicow mevš na pomoč ti.
 Marija j' kriwce vzignuva,
 Vodica se je všenŕwa,
 Preh njô se je pregrébowa,

Za njo se je zagrébowa,
 P'r kraj' je bwa do gléžnja,
 Na sréd' je bwa do koléna.
 Marija se na srédz ni
 Brodnariž šiša žê gori.
 Klicow jo je na pomoč že:
 Marija, smilŕ se čez me,
 Če ne čez me saj čez dête,
 Na sr šise zibu stoji
 V ziblŕ vmadô dête leži.
 Marija vtrne sowze tri
 Precej se vogŕnj pogasi.
 Brasučanŕ naprôt grejô
 Z eno mejhno precéstjo
 Z eno veliko andohtjo.
 Tokô Marija govori:
 Tukej bo že sevŕ za mê
 K' so bôlj' žene kokŕ možjê.

35. Marija umrla.

Donŕs je Marija vmrwa,
 Angŕljc' jo h pogrêf nesejo,
 Srčcow j'ln je smiljen Ježŕs,
 Tok je reku smiljen Ježŕs:
 Koga pa h pogrêf nesête?
 Marijo h pogrêf nesêmo.
 Tok je reku smiljen Ježŕs:
 Dol na twa mŕ jo postavte
 Dol na mater čno zêmljo
 De se bom rzjôkow čez njo

Kŕt dete čes sojo mater.
 Dol na twa so jo postavŕ
 Dol na mater čno zemljo.
 Tok je reku smiljen Ježŕs:
 O preluba moja matŕ,
 T'gá vi niste zasŕžilŕ,
 De b' u čnŕ zemljŕ gnŕŕ,
 Pejdete z mŕnô v nebésa
 S sojo dušo j'ln telêsam.

Lesníka.

Črtica iz domačega življenja. Spisal *J. Fajdiga*.

Čez prag odvetniške pisarne doktorja Strele v Lukavci videl si malokdaj stopiti kmetsko nogo. Bodisi da Strela ni rad prevzemal poslov „z dežele“, ker je bil jako „fin“ gospod in se je pisarna njegova kar svetila od snažnosti in elegancije; greh in škoda bi se mu bilo menda zdelo, ako bi se bil prilično prikazal na svetlem njegovem parketu kak prašen ali blaten škorenj na kvéder. Bodisi pa da se je ogibal naš doktor „kmetavsov“, ker premalo in težko plačujejo; saj je bil itak z delom mestnih svojih klientov preobložen. S kratka v pisarni doktorja Strele bil je kmet v obče skromno zastopan.

Čeravno pa je bil doktorju Strelu kmet nekakov trn v očeh, vendar se mu véasih dozdeva, da ga potrebuje, a to iz drugega uzroka.

Ravnokar si je otrl težek in debel znoj s čela, ki mu je porosil vsled mučecih mislij. Okrog njega leže namreč akti na široko in dolgo razmetani; vidijo se mu kot širo — belo polje, po katerem mrgolé črne črke in številke v vročem boji za in zoper obstanek človeški. Čuti se, kakor da bi stal sredi belopeščene puščave, kjer ni nikakovega sledu o vegetaciji. Solnce žge neusmiljeno na njegovo teme, a ni ga diha od nikoder, ni je vodice studene, da bi si ohladil razbeljeno čelo. Kako bi to okrepčalo njega, ki mora kakor pribit tičati v tem mučnem stanju. — A zdajci, kakor iz tal prikripela, razširi se okoli njega blagodejna sočnata oaza; hladen vetrič je prišumljal, srebern potočič s svojimi rosicami priškropil je mimo njega in — a! vzdihne iz globokih prsij in z dobrovoljnim nasmehom na lici ide proti vratom, koder je vstopil Juri Tlaka, oaza v pisarni doktorja Strele.

„Dober dan, gospod doktor, dober dan!“ S temi besedami hiti kmetič proti gospodu doktorju ter suče v malej zadregi, z lahno rudečico na lici, v enomer kocinasti svoj klobuk v rokah.

„Dobrodošli, Juri Tlaka, dobrodošli, sedite vendar! Kaj zopet novega? Ali je pobila toča pri vas, ali je bilo kaj deža? Kaka letina?“ S takimi sladčicami obsipuje Strela Tlako in ga sili na stol.

Strelu je odleglo, Tlaka sede. V precej obširnem govoru pa začenja nató razpravljati svojo zadevo do doktorja Strele učene previdnosti.

Med govorom, kterega je znal priprosti kmetič spretno in naravno pomakati v medico svojih dovtipov in posipavati jih z izvrstnimi prilikami, muzal se je Strela in z njim cela pisarna z vidnim zadovoljem. V svojej povesti prestavil je Tlaka gospoda doktorja in njegove pisarje z mizami in stoli vred pod sinje nebo na zeleno trato sredi bližnje vasi,

kjer razprostira nad njihovimi glavami svoje široke veje stara — lesnika, da bi mu pisali pravdo.

Juri Tlaka je bil eden onih originalnih slovenskih tipov, kakoršnih hrani naša zala domovina v bogatej meri, onih tipov, ki s svojo prikaznijo vzbujajo občo veselost, ko še niti ni bilo besede iz njihovih ust.

Bil je Juri Tlaka jedva star sedemintrideset let, a že vdovec. Pred dvema letoma pripetilo se je, da je prestopila prag njegove prijazne hiše bela žena ter mu odpeljala kar v enej noči ljubeznivejšo zakonsko polovico in dvoje otročičev tja v ono deželo, od koder se nikdo ne povrne, njega pa je pustila čisto samega.

Hudo mu je bilo in mnogokrat je požiral kruh s solzami po onej nesreči, ali rana se mu je zopet kmalu zacelila, ker ni imel časa, da bi žaloval. Dela je imel čez glavo, ako je hotel krasno posestvo, ktero je podedoval za očetom, ohraniti v onem zdravem stanji, v kakoršnem mu ga je dal iz svojih onemoglih rok njegov oče. V pridnosti in razumnosti pa je bil Juri Tlaka rés pravi uzor slovenskega kmeta.

Vsako pédenj svoje zemlje znal je porabiti v svojo korist, in lepo je bilo gledati njegovo last. Zategadel pa so se tudi cedile sline po njegovej domačiji Jožefu Prelazniku, ki je stegoval svoj debeli vrat na njegovo zemljišče istotako kakor gosenica, ki hoče prelezti iz ene béli na drugo. Ali želje se oderuhu, ki je sicer mnogo lepih kmetij že bil spravil v svojo „harmoniko“, gledé Tlakinega imetka niso izpolnile, če je tudi delal zató mnogo naporov.

„On je zvít, a jaz sem še bolj,“ dejal je Tlaka večkrat in tleskno! zadovoljno s prsti, potéu ko se je oprostil skušnjav Prelaznikovih; kajti Tlaka je imel poleg svoje pridnosti, razumnosti in varénosti še četrto lepo čednost, ktero pa dandanes pri slovenskih posestnikih že skoro čisto pogrešamo. Tlaka ni — pil žganja, one strupene in pogubljive pijače, po kateri se suši od dne do dne blagostan našega kmeta.

Zató pa je bil naš kmetič brez dolga, niti smetí ni bilo na njegovej zemljiščeni knjigi, in prav srečno ter zadovoljno bi bil živel, ako bi njegovega zlatega mirú in zadovoljnosti ne bila motila druga neprilika.

Imel je sosedo — Lizo Škodarjevo. Ta ženščina mu je grenila življenje.

V mogočnem objemu njegovega razširjenega zemljišča tiščala se je peščica njene zemlje na treh straneh njegove meje. A to objemanje ni bilo podobno složnej uzajemnosti med sosedi, marveč plenaželnej grabljivosti krvoločne živali, ki z roparskimi nameni steza ostre svoje kremplje okrog sebe. Mnogokrat je imel Tlaka priliko zapaziti poželjivost Lize Škodarjeve na njegovo posestvo že tedaj, ko je bil oženjen. Nekega jutra v jeseni, ko je zoreče sadje padalo z njegovih dreves, videl je „babo“ s polnim predpasnikom odhajati z njegovega vrta in lezti skozi ograjo v

svoje selišče. Drugikrat je zopet opazoval, kako steguje tatica svoje pregrešne prste po lepej zelenjadi rastočej na njegovem vrtu in jo nosi svojej lačnej živini. Takih in enakih prizorov moral je večkrat gledati. Ali Tlaka se tedaj za take malenkosti ni zmenil ter je molčal. Niti svojej ženi ni hotel praviti tega, ker je bil premiroljuben in se bal, da se ne vname med ženskami kakov prepir, kar se le prerado pripeti. Skušal pa je iznebiti se kragulja na drug način. Prigovarjal je Lizi, naj mu svoje selišče proda. Ali ti poskusi so bili vedno brez uspeha. Liza se ni hotela ganoti s svojega gnezda, marveč je dejala, da je ne spravi sam peklenščak od tod, zraven pa je zvito pogledala Jurja Tlako in se na ves glas zasmejala. To tedaj. Ali odkar je postal Tlaka vdovec, rastla je z njegovim samstvom od dne do dne predrznost sosede Lize Škodarjeve ter se končno tako povzdignola, da je bil Tlaka prisiljen, iskati si obrambe zoper to krivoželjno ptico pri pravici.

Stala je namreč prav tik vrtne ograje med njegovim in njenim posestvom, a na njegovem svetu velika košata lesnika, ki je svoje mogočne veje stezala tja pod rob Škodarjeve hiše.

To lesniko mu je Liza, ko še sad niti dozorel ni bil, meni nič tebi nič — otrsela. To je bilo za potrpežljivost Tlakino preveč, in v svojej jezi je hotel skočiti tja pod drevo ter potegnoli zlobno ženščino z vej ter jo pošteno obunkati, ali premagal se je in krenol drugo pot. Napoti se v Lukavec in gre na ravnost k doktorju Streli, da vloži ondi tožbo zaradi motjenja v posesti.

Tožba je bila brzo pri sodniji, a med tem se je pridružila prvej tožbi čela vrsta manjših prepиров med Tlako in njegovo sosedo, na pr. zavoljo hudobno premaknenih mejnikov ob senožetnej strani Tlakinega zemljišča, zavoljo kapa itd. Ali te malenkosti so se hitro odpravile, sevéda s tem skončatkom, da je Liza Škodarjeva morala mejnike vedno zopet prestaviti v stari stan in da je vodo od svoje strehe napeljala na lastno zemljišče. Ali pravda z lesniko pa se ni hotela končati. Ne vé se, kakov je bil uzrok tej nenavadnej zadržbi. Morda se je razmotanju cele stvari stavila kaka nevidna moč v bran, kaka — probatio diabolica! Bodi si temu kakor hoče, jaz ne razumem takih rečij. S kratka pravda se je vlekla celo zimo. Tlaka, ki se je zavoljo te sitnosti prav mnogokrat oglašal pri dr. Streli in vedno novih snovij k starej pravdi donášal, postal je že star prijatelj dr. Strele, a še bolj njegovih pisačev. Zakaj ti so se, kedar ni bilo gospoda doktorja domá, z Jurjem Tlako prav srčno zabavljali.

Vedno pa je bilo njihovo prvo vprašanje, kedar je klient „z dežele“ stopil v pisarnico, le-tó: Kako stojimo z lesniko? To je bil ogejni kamen dolgemu razpravljanju vsakojakih nepotrebnih stvari. A celo šef, dr. Strela sam, napeljal je svoje „species facti“ na kak drug prepir med

Tlako in njegovo hudomušno sosedo vedno le s tem, da je sredi pôle papirja naredil piko rekoč: „Tu stoji tédaj lesnika — in tukaj na desnej — itd.“

Ali tudi Juri Tlaka je navadno vprašal stopivši v pisarno:

„Kako daleč pa smo že z lesniko, gospod doktor?“

„V kratkem se bode stvar rešila,“ odgovoril je Strela po svojej odvetniškej navadi.

„Naj veljá kar hoče, primaruha! Le naložite jej, gospod doktor, stroškov, da bo stokala hudomušnica.“

Istotako vprašal je Tlaka tudi danes po pravdi z lesniko, a le iz navade, kajti težila ga je že zopet druga neprimolika.

Mimogredé omenimo, da je bil Juri Tlaka iste vroče krvi, katero nahajamo pogostoma pri slovenskih kmetih, iste krvi, ki rada vnema pravde in tožbe. Zá-nj še ni bila stvar prepogubljiva, ker se je pravdal prvokrat, a vendar je postajala od dne do dne resnejša. Češče ko je dohajal Tlaka k odvetniku, tem več uzrokov našel je na domu novim prepirom.

Danes je prišel zaradi „late“, katero mu je izdrila iz ograje Liza Škodarjeva. In zopet je pričel doktor Strela svoj „species facti“ s piko sredi pôle rekóč:

„Tú tedaj stoji lesnika —“

„Je stala!“ popravi Juri.

Povedati moramo namreč, da je Tlaka kmalu po vloženej tožbi gledé lesnike drevo posekal, ko še ni niti izgubilo zelenega svojega krila. To je bil storil iz jeze in da pokaže Lizi Škodarjevej, da jo je otesla — zadnjikrat.

Vendar za pravdo in za odvetnika Strelo stala je lesnika še vedno. Zelenela, cvetela in rodila je svoj rumeni sad kakor nekdanj; kajti quod non est in actis, non est in mundo!

„Dobro tedaj, še danes bo tožba pri sodniji,“ odvrne odvetnik. „Ali skrbite mi zató, da ostane lata na svojem mestu.“

„Kakor jo je vrgla Liza, leži in bo ležala,“ trdi Tlaka.

„Dobro tedaj, ležeče je samo na tem, da si komisija pri ogledu načrta resnično sliko o motjenji v posesti.“

„Pa gospod doktor, še nekaj je,“ šepče Tlaka.

„No kaj?“

„Ta mrcina babja, Bog mi greh odpusti, pravcati satan je, sam zlodej, ki je svojega rajukega spravila pod zemljo, Bog vé kako. Ljudje govoré to in to, in resnica je, kar pravijo, drugače bi ne govorili. To pa je, da se človeku ježijo lasjé. Ali kaj meni mari, le mene naj pusti pri miru, dihur babji, ki me še pripravi, da prodam vso ropotijo in grem — v Ameriko, da veste, gospod doktor. Prav polastiti se hoče moje zemlje,

pa se je ne bode. To prisežem pri živem Bogu! Saj bi ne dejal nič, ako bi me prosila in rekla: Ti Juri, daj mi daj, potrebna sem. Kaj! — dal bi jej. Ali tako meni nič tebi nič ne gre! In nikoli ni sita, vedno bolj je lačna mojega in je. Pa bi ne rekel ničesar, če sadi buče na svojem, ki potém rastejo in lezejo na mojo zemljo. To ni škoda in božja volja je tako, da rastejo buče na domačem, zorijo pa na tujem. Toda njena žival, gospod doktor, njena kuretina, ktere ima toliko, kolikor turski paša bab: kokošij, piščet, petelinov, rac, gosij, kapunov in Bog vedi kaj še, da jih ne seštejem, ko bi jih štel do sodnjega dne. Vse to pa gomazi zdaj na moje ter mi napravlja škodo, da se Bogu smili. Njene kokoši in race in gosi hudobne so kot gospodinja sama. Ima jih pa baba le za to, da me hodijo dražiti in delati škodo. Jajca jej saj ne znese nobeno; céli dan ni čuti kokodajska. Kar tihotapno lazijo in hodijo na moje, kakor da bi bile tú domá. Ali — veste gospod doktor — kupim si puško in postrelim vse, kar pride čez ograjo, pa če bi bila tudi njena najlepša puta!“

„S tem si ne boste mnogo koristili. Svetovati vam hočem drugo. Zaprite pri prvi priliki nekaj njene kuretine — v odškodbo. To je neka zastavna pravica, kakoršno vam v tem slučaju postava dovoljuje.“

Šel je in storil Juri Tlaka po nasvetu Strelinem, a čez nekaj dnij pride zopet, a silno razburjen.

„No, ali ste zaprli piščeta?“ vpraša odvetnik.

„Dá.“

„In kakov je bil uspeh tega početja?“

„Takov-le!“ Tlaka razčeeše s prsti svoje zmedene lase in pokaže Strelu precej obširno razpoko na svojej črepinji, po kterej so se poznali še krvavi sledovi. Poleg tega pa je doktor še opazil nekaj višnjevih lisk in praskov po koži Tlakinega zaduhlega lica.

„Boj tedaj?“ vpraša začudjeno Strela.

„In kakov! Drugi dan privreščala je baba sem k nam in terjala svoje kokoši nazaj, a zraven me je zmerjala tatom, roparjem, razbojnikom, da se mi je kar bliskalo pred očmi. Ko zapodim pošast čez plot na njeno, zgrabi ondi izdrto poleno in me lopi po glavi, jaz izderem drugo in gotovo bi jo bil ubil, da bi se baba ne ganola več, a pritekli so sosedje in naju potegnoli vsaksebi. Škoda, vam rečem, gospod doktor, da so naju.“

„Dobro, učili jo bomo „mores“. Razložite mi célo reč še edenkrat, in takoj jutre naznanimo vso stvar sodnji kot razžaljenje časti in hudo telesno poškodovanje. Dodam vam še natančen poduk, kako se imate na tožbeni dan obnašati pri sodnji, kjer se morate oglasiti sami; kajti zavoljo nujnih opravkov jaz baš ne utegnem. Le pogum, prijatelj, pogum!“

Za tem razgovorom ni bilo Jurja Tlake tako dolgo v pisarno, da se je zdelo vsem čudno. Minol je eden teden, dva, trije, minol je mesec. Tlake ni bilo. Težko so ga pogrešali писаči, težko ga je pogrešal Strela sam. Kajti Tlaka je bil gospodom v njihovej zaduhlej pisarni kakor hladni vetrič, ki priveje o poletnem vročem času, kedar dremlje vsa narava, véne cvetje na polji in klasje od same vročine poka, ko se zlato zrno zori. Med tem pa je tudi napočil dolgo zaželeni trenotek. Pravda zaradi lesnike se je razvila na podlagi sodnijskega izreka popolnoma na korist Jurja Tlake.

Ko je ta čez dolgo časa zopet enkrat stopil v pisarno, prismeje se mu Strela vradoščen nasproti, vihtéč v desnici sodnijsko razsodbo:

„Dobljeno, prijatelj, dobljeno!“

A ni se malo čudil Strela in z njim célo njegovo pisarniško osobje, ko Tlaka brez posebnega zanimanja v zadregi povese oči in suče takisto nerodno, kakor prvi dan svojega obiska pri odvetniku, kastorec svoj med debelimi prsti.

„Kaj vam je, Tlaka? Ali vam ni po volji to krasno pisanje? Kaj se je pripetilo? Morda se je končala obravnava radi žaljenja časti na vašo škodo?“ povprašuje skrbno odvetnik.

„Ne.“

„In kaj tedaj? Berite za božjo voljo to krasno razsodbo.“ Strela je v svojej radosti celó pozabil v onem trenotji, da Tlaka niti brati ne zna. „Vse barve mora lice vaše nasprotnice izpreminjati, ko zagleda ta papir. Le glejte, kako ogromno odškodnino vam mora plačati!“

„Zdaj je že — prepozno!“ odvrne polagoma Tlaka.

„Prepozno? zakaj prepozno?“ vpraša začudjen Strela.

„Ker sva že po enej strani — dvojica.“

„Vi — in Liza Škodarjeva?“

„Včeraj so naju vrgli prvokrat z léce.“

„Je-li na svetu mogoče! Vi — vi, da bi Lizo —. A povejte nam vendar, kako se je to godilo?“

„Vse se je že zgodilo vse, gospod doktor. Stvar se začne pri sodnej obravnavi zavoljo žaljenja časti. Tam sva bila oba. Ko so naju poklicali k sodniku, sedel je gospod na stolu in pisal, nama pa je kazal hrbet. Vsaj ga poznate sodnika, gospod doktor.“

„Videl sem ga že, eden onih starih gospodov sodnikov, ki bi najbolje storili, ako bi se podali v pokoj, ktereга so si zaslužili.“

„Zeló star gospod je. Glava njegova je bela kakor Grintovec, a sree mehko kot ljubljansko močvirje. In zdrav je gospod sodnik, rudeč kot piruh na krožniku o velikej noči.“

Stala sva za njim jaz in Liza Škodarjeva. Tam za drugo mizo čepel pa je kljukasti pisar in grizel peró in mešal papir, kakor naša dima kapusovo perje. Nekaj časa stala sva z Lizo moléé. Nató je ona pričela, utrgal se je oblak v njenih ustih, in toča se je vsipala na me. Ali hvala Bogu, tudi jaz znam govoriti in sukati jezik, če hočem. Povedal sem jej toliko, da še ni slišala takih litanij, kar hodi v cerkev greh delat. Vsako sem jej vrnil dvakrat in trikrat goršo. Cmerila se je, razbijala tla z nogami in s pestmi zrak otepala, da je bilo groza. S kratka, gospod doktor, uganjala sva nepokoj tak, da so iz bližnjih sob prišli gospodje gledat, kaj se godi, in kljukasti pisar se je oziral boječe v sodnika, kaj bo iz tega. Ali sodnik je le z glavo kimal in moléal. Na zadnje, ko sva se navpila in je Liza spehana padla na klop kakor oskubljena kokoš, obrne se gospod sodnik, utakne peró za uho takisto kakor vi, gospod doktor, ponoslja in pravi: „No, ali sta si že vse povedala? Moja misel je sedaj, da je najboljša, ako gresta domú in si složno podasta roki in mirno živita poslej, kakor se spodobi sosedom, nas pa s takimi burkljarijami v miru pustita, ki niso ne časti niti premoženju vajinemu na korist.“

„Hm, taki so ti stari gospodje!“ opomni nevoljno doktor Strela. „Najrajši izpremené sodnji svoj stol s prižnico. No in kako je stvar iztekla? Ali ste se ravnali po mojej napovedi?“

„Hm, hm, kaj pa sem hotel reči?“ odvrne sramežljivo Tlaka. Gospod sodnik se nama govorili tako lepo na dušo in sree, da sva napósled obmolčala oba in si mirno roki podala.“

„Tako! to ste lepo reč učinili!“ vpije Strela in meri razburjen sobo.

„Tako se menite za moj svet? Čemu pa hodite pó-nj? Čemu vlagate pritožbe? Čemu vsi stroški? Ali veste, da bodo stroški — ogromni? No, sevéda, pozabil bi bil skoro, da sta že eden drugega; nosila bodeta breme skupaj. Ali vaju ni gospod sodnik takoj tudi zaročil?“

„Skoro da res. Ko sva si dala roki, dejal je smejé, naj si jih podava tudi kje drugje in s tem, da plotu spraviva s pota in da bode sploh konec prepиров. In pristavil je še, da sva eden za drugega kakor navlašé. Šla sva in rekla z Bogom, vsak po drugej poti domú.“

„Hm, hm, in potém, Tlaka, in potém?“

„In potém je bilo v nedeljo opravilo pri Sv. Roku na Skali.“

In tú je pripovedoval Tlaka na dalje, kako je bil pri crkvenem shodu na Skali, kako lep dan je bil, kako nebeskozlate žarke je razlivalo solnce na zbrano množico gore pod lipami pred malo kapelico svetega Roka, ktera ima premalo prostora, da bi moglo tolikanj števila vá-njo. In že pred tri sto leti so iz tega namena ljudje zasadili ondi lipe, da bodo, kedar odrastejo, s svojimi širokimi vejami zidale nadaljevani, a iz prozornega zelenja strnjeni crkveni obok, kateri se naslanja na bela lipova

debla kakor na kamenito stebrovje. Tako je opisaval Tlaka lipov drevored na dolgem površji visoke Skale pred kapelico sv. Roka. — Tam pa so ljubeznivo in prijazno pridigovali gospod o ljubezni božje in o ljubezni do bližnjega. Verno je poslušala množica besede gospodove na leci, in tudi Tlaka je bil zamaknen v nje. Dà njemu se je jelo kar srce topiti in se mu je konečno popolnoma razlilo v prsih, ko je po dokončanej službi božje množica vrela raz Skalo in se pomikala čez rumeno žitno polje, na katerem je ležal razprostrt nebeški blagoslov in sveti mir. In Tlaka bi se bil skoro razjokal, ko je moral sam korakajóč po zelenej poti gledati, kako so se mladenči pridružili brhkim deklicam in se med sladkimi pogovori bližali domovju.

„Tedad,“ pravi Tlaka mehko, „čutil sem še le, kako sem sam na svetu, kako sem nesrečen. A čutil sem tudi dobrotni opomin gospoda sodnika, da bi bilo vse drugače in vse boljše, ko bi se z Lizo res vzela. V takih mislih prisopel sem ves poten pred hišo Škodarjevo in ko se ozrem, zagledam v oknu Lizo, ki je baš prilivala cvetlicam. Veste, gospod doktor, malo sem se zmenil drugokrati, kakšna je baba in niti pogledal je nisem dobro, — a tisto nedeljo zdela se mi je lepa kakor solnčna roža, pa je tudi še brhka.

Kaj sem hotel? Dejal sem: Dobro jutro, Liza, danes bo vroče!

„Vroče, vroče,“ pravi ona in zraven se takisto sladko namuzne, kakor ženske znajo, kedar se vam hoté ponuditi. „Pa bi malo povaseval, Juri, saj boš še prišel do doma.“

Trdo je šlo; mislil sem, v takej jezi sva bila in zdaj, da bi celó vasovat hodil k njej? Malo treslo me je, pa vrgel sem vso jezo na pragu proč pa stopil sem notri, in — potlej —.

„In potlej — in zdaj, čemu ste prišli zdaj k meni? Morda da vam spišem ženitno pogodbo?“

„Ne, zató prideva v kratkem oba. Ali danes imam nekaj drugega na sreč.“

„Dobro, govorite!“

„Z Lizo sva se posvetovala, kako in kaj zavoljo prihodnosti. Njena in moja prihodnja lastnina drži se po enej strani — véste — zemlje Mlakarjeve.

Ta vražji človek pa je sam zlodej. Šel je ter našušmal široko pot čez njeno zemljišče.“

Obraz doktorja Strele se razžari.

„Počasi, prijatelj, počasi!“ pravi resno odvetnik. „To si moramo vse po redu lepo zapisati. Čakajte, da obrežemo svinčnik. Bodemo že izučili tega Mlakarja. Tako! Tú tedaj stoji ali je stala lesnika, in tukaj

na levo je Škodarjeva, to je Lizina ali vaša zemlja. Todi je tedaj naredil Mlakar pot, kaj ne?!"

Kmetič je veselo prikimal. Po dolgem pogovoru se zahvali Tlaka gospodu doktorju za veliko prijaznost, poslovi se uljudno od njega in mu obeta, da pride v kratkem s svojo Lizo zavoljo ženitne pogodbe. To se je tudi zgodilo, in Tlaka še dandanes z „ljubeznivo“ svojo polovico zadovoljno živi.

V viharji.

V vodah nastal vihar je ljut
Trepeta z njim in grôze čut,
V ponosnej môči pene bele
Tijâ čez bregre so vršele.

Brez glasa zróč vihar le-tâ
In grôzo v njem in ples vodâ,
Takó sem stal ob vódnem bregu,
Takó ob pen vršecem begu!

In kó divjal vihar je ljut
In vzbujal strah in grôze čut,
Tedaj tedaj, deklétce mîlo,
Srcé je tó za té molilo:

Obvárui Bog te, angelj moj,
Ki vračas mi srcá pokoj,
Če v njem nastane srd vihárya
In grozo mu, obap ustvárya!

V okó tedaj ti zvêsto zrêm,
Tolázbo zrêm sočútno v njém,
In kaj vihar bo v sreí môjem
Kó zrêm ljubâv v očesi tvôjem?!

A. Funtek.

Ob žetvi.

Lepó doni čez mirne trate
Mladénicev veselîh spév,
Radostí on in sreče zlate
Slovésen je in čvrst odmev.

S poljá domóv po belej cesti
Pomiče vrsta se vozóv
Na njih ležéč lepó se blesti
Nebés bogáti blagoslôv.

Skrbij je bilo neizmérno
Neskónčen bil tožbâ je broj!
A trud povrnen je stotérno
In plačan tisočérno znoj!

V prostóre tíhe, kočé male
Radost se naselila bo
In vas prijazna, polna hvale
Srcénó se veselila bo!

Prekrásno to in pa lepó je
Če ní zamán bil dela trud,
A bolj sladkó še kakor to je
Dolžností izvršene čut!

Le doni spév čez mirne trate
Radostí srcénó izjavljaj ti
In dôbo mîlo sreče zlate
Slovésno mí pozdrávljaj ti!

A. Funtek.

Národne pripovedke.

Priobénje *Mat. Valjacec.*

26. Dva spametni i jeden bedasti sin.*

(Biškupec.)

Tak je bil jen otec. Ov imel je tri sine i ovi brati nisu se med sobum nikak mogli trpeti i jenoga držali 'si su za bedaka. I ovak gda se nisu mogli trpeti, dokončali su, da se očeu rezdeliti, sakomu jednako dati, da njenomu ne bu krivo i da si saki na svojem naj živi. Gda su se vre vu 'sem rezdelili, imeli su još jenoga bika. Vezda se nisu nikak mogli za toga bika pogoditi. Rekli su, da naj jenomu bu: vu čiju goder štalu pe, njegov bu. Ve su ovi dva, ki su se za spametne držali, zidali saki sebi štalu i lepo pobeliti stenu dali rekši: naša bu lepša, vu našu pe; a ov pa, kojega su za bedaka držali, ni si imel za kaj štale zezidati, neg si je lepo iz šume donesel vehja pa si je iz onoga napravil onak kakti kolibicu. Dobro. Gda su vre bili 'si gotovi štalami, spelaju toga bika van, nu vu čiju štalu pe, njemu bo. Dobro. Gda su ga pustili, drči mam bik vu onu kolibicu, gda mu je bilo vruče. Štrče se mam k one kolibi a na one štale ni se niti štel ogledati, gda se je komaj sčecal, da iz štale van zide. Dobro. Ve gda je ovoga bedaka bik dopal, bili su ove dva spametnjaki na njega srditi: zakaj smo si mi tak lepe štale zezidali i tuliko potrošili pa nismo niš dobili? Nego znaš kaj? dogovoriju se ovi dva spametni: očemo mi njemu i tu kolibu vužgati. Dobro. Vezda od srditosti vužgeju oni njemu tu kolibicu. Ha, kaj će on? Ide pa si lepo z drevom odgrinja žerjavku van, pa se greje pa gasi pa si vuglenje lepo spravlja. Gda mu je vre zgorelo, zebere si lepo vuglenje na stran tak da je nekak vuglenja za jen koš mali, kaj se na pleći' nosi, nabral. Odpravi se s tem vuglenjem po svetu. Ide on ide, putuje po svetu, dojde vre gda je dalko bil, do jene oštarije i onde ga je noč dostigla. Zato ide na tu oštariju pa prosi ošterjaša za konak, da bi mu dal čez noč onde prespati, da on plati, kaj bu potrebno i da nosi ovo carsko dugovanje vu košu, da se ne vufa dalje iti, kajti je vre noč, neg da ovo dugovanje je takvo da, ako gdo nuter vu koš pogleda, mam vuglenje postane; i zato on prosi, da ne bi nigdo čez noč mu vu ov koš gledel, drugač mam vuglenje postane. Dobro. Veli ov ošterjaš: ne bu

* Conf. Schleicher lit.: Von einem Bauer, der ein grosser Schelm war. — Stojanović I. — Glüfa bei Gonzenbach II. 228, 37. — Kreutzwald-Löwe: Esthnische Märchen II. br. 15.

nigdo gledel, ja ne bum. Pa niti ja ne bum, veli ošterjašica, drugi pa nigdo ne bu, samo ote v ižu pa prespete ovde, za to vaše dugovanje nikaj se ne bojte. Dobro. Vezda, gda su vre 'si pospali, ni si nikak ova ošterjašica mira dala. Misli si: Kaj bi to za jeno dugovanje bilo takvo, kaj ne bi nigdo smel gledeti? ja idem gledet, kaj god Bog dá. Dobro. Odkrene ona ov koš, odmota pa pogleda nuter, a to ti je vuglenje. A joj, kaj sem včiniła? Misli si ona: kaj bu vezda? prav je on rekel, ako 'do nuter pogleda, da mam vuglenje postane; nu morti ga ja kak vkanim, morti on ne bu niš gledel, kak se stane, vu koš pak samo odnese vuglenje nazaj. A ov pa bedak, čije je vuglenje bilo, neje celu noč spal, neg je iz postelje pazil, 'do bu kaj iskal po njegovom košu, pa vidi ošterjašicu, kaj ona reskaplje. Dobro. Jutro, gda je vre dan bil, postaneju se 'si i on se stane pa veli ošterjašu: ha ha, idem si ja vu moj koš gledet, kak je, jeli je 'se, kak sem ja ostavil. Dobro. Pogleda on, a to ti pa vuglenje nutri. Ha joj, a gdo je nutri gledel? 'se je vuglenje; negdo je, gdo je god gledel. Ošterjaš veli: gdo bi gledel? ja, veraj, nisem, vem je bilo celu noč v iži, gdo bi gledel? Pozove ošterjaš ošterjašicu i 'su družinu pa pita: jeli gdo čez noč vu ov koš kaj gledel? Ja sem lepo povedal, da ne treba vu ov koš nikaj gledeti, da mam vuglenje postane, veli ov bedak. Nu teda negda vre gda je vidla ošterjašica, da ne bu drugač, da je morati povedati, drugač bu zlo. Veli ošterjašica: ja sem gledela. Je, kaj bu vezda? to je carsko dugovanje bilo, bu zlo, ne bu dobro, ja sem rekel, da ne treba gledeti. Je, vezda drugo nikaj, neg mi treba nazaj pun koš evancik nasipati, ja nečem drugač. Ha, drugač bu zlo, ako nečete, kaj bi mi tam rekli, gda bi vuglenje donesel? to je carsko dugovanje. Vidi ošterjaš, da ne bu drugač, nasiplje pun koš evancik.

Vezda ide ov nazaj domom pa veli svojemu detetu: hodi tam stricu, naj ti da mlinicu, bumo peneze merili. Odrči dete tam: stric, dajte mi mlinicu, bumo peneze merili. Ha, gde je te bedak peneze zel? Ha, su vuglenje prodali, veli dete. No, nosi si mlinicu. No, eto eto, gledí, viš ti ovoga norca, kak se je on penez zadobavil, kak je vuglenje drago prodal! Znaš ti kaj? očemo mi saki svoju hižu vužgati pa prodamo ovo vuglenje još dražeše neg je on, kajti on ti je bedak, neje znal tak prodati, kak mi bumo naše znali. Ha, dobro, baš prav imaš, pa si onda lahko drugu hižu napravimo. Ha, je. Zdogovore se ovi dva spametni: hajde, vužgemo samo. Vužgeju oni saki svu hižu, hiže gore, dodrče ljudi branit, brane ljudi. He, gda su zeznali, da su si sami vužgali, rekli su: o magarci nekakvi! gasete si sami, gda ste si vužgali, vudrete, ljudi, po njih, su si sami vužgali, vu rešt ž njimi, o magarci! Beže ovi dva, poskriju se, i gda su im vre hiže zgorele, dojdú oni tam pa zbiraju vuglenje van. Nabere si saki jen koš vuglenja pa idu oni s tem vuglenjem, neseju

po trštvu to vuglenje, pitaju je ljudi: kaj to nosite, moji ljudi? Ha, ovo nosimo vuglenje na trštvu: 'do božji oče kupiti? Pa kaj išćete za to vuglenje? Ha, mi ne moremo drugač dati neg saki koš za drvenjku penez. Ho vi magari, kaj štimate, kaj je 'do nore, kaj bi za to drvenjku penez dal? Vudrete, ljudi, po njih, to su bedaki, hajde, v rešt ž njimi. I tak, kam su došli, tu su je dobro debelo stukli. I gda su vre 'se sprehodili, nisu mogli vuglenje prodati. Dojdu oni nazaj domom. Srditi su na ovoga bedaka bili, kaj je on tak srećen bil, a oni tak prez hižih.

Hajde, zakoleju oni jenu kravu pa daju onomu bedaku samo kožu a sebi pa meso ostaviju. He, kaj mi date, s tem bum zadovoljen. Hajde, zeme si on tu kožu pa si ju doma dobro posuši, da bu išel ž njum na trštvu. Ide on vezda pa s tum kožum po svetu. Putuje putuje i dojde vre dalko do jene velike šume i tam ga je baš noć dostigla. Je, kaj će on vezda? hiže neje nikakve bilo, dalje se neje vufal iti, da ga ne bi 'de tolvaji zatukli. Zavleče se nekak s tum kožum gore na hrast čak na vrhunec pa se gore lepo namesti, da bu gore čez noć. Komaj se on gore namesti, eto ti čuje on, gde idu tolvaji, čuda jih ide. Dojdu baš k onomu hrastu, 'de je on gore bil. Joj, vezda on vu strahu, kaj bu kaj? tegne mi se kašlati pa onda zlo, zakoleju me, misli on gore. Ovi tolvaji mam si tam posedeju, zvadiju peneze, prestreju tam sve kabanice, počmeju tam brojiti peneze. A ovomu gore od straha dojde sila, da je moral curiti. A ovi tolvaji vele: a to i rosica pada. Za tim dojde njemu sila i zarad sebe iti. A tolvaji vele: a kaj to? i med iz neba curi. I tak gda se je on gore ponameščal, opane nekak koža, a tolvaji vele: o ho ho, brati, ide nebo dole, bežmo. A koža ona šlobardi po svrzi, a ovi tolvaji su se preplašili štimajuči da izbilja nebo dole ide, beži te beži! nisu si imeli čas ni peneze pobrati, ostavili su 'se tam. I gda su se 'si ovi vre rezbežali, zide on po lahko dole pa pobere 'se ove peneze. Ide on vezda s temi penezi veselo nazaj domom a kožu pa ostavi tam. Nosi nosi on teško te peneze i dojde teda negda srečno domom. Mam kak je došel pošle dete, veli: hodi tam stricu, naj ti dá mlinicu, bumo peneze merili. Odrči dete tam: stric, dejte mi mlinicu, bumo si peneze merili. Ha, gda je je ov bedak pak još tuliko zel? Ha, su kožu prodali. No, nosi si slobodno mlinicu. Vezda se pa ovi spametni zdogovoriju: viš, kak je on drago kožu prodal; očemo mi naše krave i vole i konje potuči pak si drago kožu prodamo. Hajde potučeju oni 'se svoje blago: vole, krave, konje pa slečeju to 'se pa idu s tem od sela do sela. Ki im obeča pet forinti, ki četiri, ki šest, ki kaj, ki nika. Ha, mi ne moremo prez drevenjke penez saku kožu dati. Ho vi magari nekakvi! Pa kam su došli, tu su je dobro debelo stukli. I gda su tak zapstonj hodili, nisu niš mogli prodati, vrnuli su se nazaj domom.

Vezda su pa još bole bili na ovoga bedaka srditi, pa se zdogovori-
 riju: znaš ti kaj? očemo mu ženu zaklati. Hajde, privoli k tomu mam
 i ov drugi. Idu oni pa mu zakolju ženu tak kaj on neje znal. He, vidi
 on to, zeme i ženu vu koš, da pe po svetu ž njum. Zeme on tu mrtvu
 ženu pa ide ide ž njum po svetu i gda je vre dalko došel, dojde k
 jeni oštariji i tam ga je noč dostigla. Vezda gda je tam došel, zeme tu
 ženu van, a nju je opravil vu mužku opravu, pak ju dene lepo k zdenecu.
 prisloni tak da se je čisto malo držala tak, ako bi 'do kaj vu nju dirnul,
 da bi mam vu zdenec opala. Vezda ide on v ižu k ovomu ošterjašu pa
 prosi za stan, da bi čez noč onde prespali. Dobro, veli ov ošterjaš, zakaj
 ne, ja dam stana. Neg imam još jenoga pajdaša vani, ki je carski člo-
 vek, je odišel tu malo vode pit na zdenec, pa je jako truden, kajti smo
 iz dalka došli, pa se je malo naslonil na zdenec, da ne bi zaspal; prosim,
 bude i on z menum. A zakaj neje nuter došel? bi tegnul nuter opasti.
 Vezda pošle ošterjaš svoju deklu, veli: hodi hodi ti tam k našemu zdenecu;
 onde naješ jenoga človeka pak ga dopelaj sim noter v ižu. Ide dekla tam,
 naje ovoga tam prislonjenoga, zove ga pa prime za ruku. Štimala je, da
 spi. A kak ona prime, dirne, eto ti, ov se omekne v zdenec. Na joj, kaj
 bu vezda? neje se vufala povedati, a či ne pove, gdo bu teda vođu pil
 iz zdenca? Ide ona žalostna plačući v ižu, pita ju ošterjaš: kaj je? Spali
 su tam pri zdenecu pak sem ih malo za ruku potegnula pak su vu zdenec
 opali. Je no kaj bu vezda, kaj bu? ono je carski človek, ja bum povedal
 za njega. No, veli ošterjaš, najte povedati, ja vam dam nekaj za to. Je,
 kaj bi mi dali, neg jenu drvenjku penez. Nu dobro, ja vam dam, samo
 najte nikomu nikaj povedati, i ja ga sam dam zakopati i 'se. Nu dobro.
 Nasiplje njemu te ošterjaš te peneze, odide on s temi penezi, jutro dan
 nekak komaj on to nosi domom. Doje domom pa pošle dete: no, hodi
 tam, dete, pa donesi od strica mlinicu, da bumo peneze merili. Ha, gde
 je pak vraga te nore zel tuliko? He, su ženu si prodali, koju ste im vi
 zaklali. Nu dobro, nosi si samo mlinicu, to ti je. Vezda se ovi dva zdo-
 govore: hajde, čuješ, znaš kaj? vidiš, kak je ov bedak svu ženu drago
 prodal, očemo i mi naše žene poklati pa je prodamo, pa se onda lehko
 nazaj oženimo. Ha, dobro, baš prav imaš. Hajde, pokolju oni saki svu
 ženu pa si saki vu svoj koš dene pa se odpraviju ž njimi na trštvo. Idu
 vezda ovi dva s temi ženami, dojdu vu jeno selo, pitaju: kaj to nosite?
 pogledaju v koš a to ti mrtve žene. Ho vi magari, kaj ste vi žene po-
 klali? pak 'do bi vam mrtve žene pokupil? Je, drvenjku penez očemo
 za saku imeti. Onda pa vudri po njih ljudi; pa dojdeju v drugi varaš
 pa glediju ljudi, kaj to ovi dva nose, pogledaju, a to ti mrtve žene, pa
 su je tam dobro debelo zbili: kaj si tak nore, kaj mrtve žene na trštvo
 nosiš, hajd, vu rešt ž njimi, to su bedaki. He, kak ovi to začuju, beži

oni domom. I tak su ovi, ki su se za spametne držali, naj bedasteši bili i prez sega-su postali: prez hiže, prez volov, konj, krav, prez žen, a ov pa bedak imel je sega dosti.

27. Marica vilam obečana.

(Prelok v Medjimurju.)

Tak je bil jen pot jeden starec. On je živel na jenom bregu od vode i bil je brodar. On je imel jenu čer, kajti pak je on ne mogel sam biti s čerjom, zato si je zel jenoga dečka i ov dečko zval se je Peter. Čer jegova bila je jako lepa. Za to je grofov sin seznał pak je hotel jen pot ta iti. Skril se je za jeden grm zaran v jutro i gda je videl da je otec z dečkom odišel v šumu drva seč, onda je on zaviknul: hajd, naj me ide nešće prepelavat. Ali v hiži se ne nišće oglašil, kajti ona se ne vupala oglasiti zato, kajti joj je otec rekel, da ne sme vun s hiže iti, dok je on ne doma. Ali grof je drugi pot jošće bole zakričal, i ona je onda počela strahu biti i išla je po malo vun i gda je došla je ne hotela mahom prepelavati; zato je grof jošće jen pot zakričal i onda je išla prepelavat i gda su prek došli, spoznali su se vre dosta i grof je joj rekel, zakaj je navek zaprta v hiži, rajši bi ti išla k meni v grad. Dok su se ovi tak spominali, na jen pot začuju iz vode vun popevati. Oni glediju i nesu drugo vidli, kak meglu, a čer ovoga starca bi vre morala vila biti od sedmoga leta, ali ju je on ne dal, i ona je tak vre vezda sedemnajset let stara bila. Po tom su se ovi razišli. Ona je ne hotela ocu pripovedati, kaj se je pripetilo. Jen pot je otec bil jako betežen i mislił si je: ja joj itak povem, da je vilam obečana, i gda je povedal, je bila ona jako žalostna. Otec je ozdravel i išel je pak jen pot v šumu drva seč, a Peter je doma pred vrati ostal pak je sedel na klupi i po času je zaspal. Marica pak je odišla vun pleg brega spat, tam je ležala i v snu je vidla, kak idu megle prek nje i na jen pot začuje glas: Marica! Ovdí sem, veli ova; ona je misliła, da je otec, a ne je bil. I drugi pot ju je nešće zval i pak se je oglašila, i tretji pot, ali vezda je bil otec i on je zakričal. Ona skoči gori i štela je po oca iti. Nejdí ti, veli otec, nego idi po Petra. Ali ona ne posluhnula, kajti je Peter spal i išla je sama prek vode po oca. Ali gda je na sredinu došla vre ju je nešće zatukel i malo potlam dojde sam čón tam i vu njem je bila mrtva Marica. Otec je bil od vezda jako žalosten i saki den na večer hodil je k bregu poslušat i gda je poslušal, je bil naj veseleši i gda je dimo došel, rekel je: ej, čul sem pak moju Maricu popevati. Tak je deset let prešlo od onda kak su Maricu vile zatukle i otec je vezda prešel z ovoga sveta.

Nekoliko besedic k ženskemu vprašanju.

Spisala *Pavlina Pajkova.*

(Konec.)

A še nekaj besed o ženskej odgoji kmetskega stanú! Utegne se mi reči, da postane kmetica pridna gospodinja in dobra mati tudi brez pametne odgoje. Mogoče, ker izjeme so povsod; ali v obče je to neverjetno. Kmetica kakor gospá potrebuje odgoje srcá, da si pooblašuje čustva; kajti le potém zamore vestno izpolnjevati svete, a trudapolne materinske in sploh rodbinske dolžnosti. To pa se ne more zgoditi, ako ni ona v mladosti dobila vsaj nekoliko poduka. Kako služi kmetici v korist, če zna čitati in pa vsaj za silo pisati. Rés, da jej k čitanju itak ostaja malo časa poleg mučnih vsakdanjih hišnih in gospodarskih poslov. Vendar pa jej bode po nedeljskih in prazniških popoldnevih, pri premožnejših kmeticah véasih menda tudi o dolgih zimskih večerih, ostajala večkrat kakšna urica časa, da vzame podučno knjigo v roke. In koliko moralne in materijalne koristi jej bode obrodilo tako branje, na pr. iz izvrstnih knjig družbe sv. Mohorja, ki so pravi zaklad prostemu ljudstvu. V njih bode kmetica gospodinja našla marsikteri poduk, kako naj poboljša sebi in svojim življenje. Ondi nahaja rešenje marsikterega vprašanja o gospodarskem napredku, kterega, če je ono tudi sicer prosto, sama ne bi bila nikdar iztaknola. Čitanjem dobrih knjig bode se nje duša vedno bolj oklenola blagega in poštenega. Sovraštvo, nevošljivost, ljubosumnost, obrekljivost, slabosti, ki tako rade premagujejo neolikano žensko, bodo polagoma izginole iz njene duše in dale prostor krepostnim mislim in lepim čednostim. Dà, prosta, revna ženska, ki mora v potu svojega obraza in z vednim zatajevanjem rediti svoje, potrebuje mnogo več duševne tolažbe in obrambe, kakor ženska boljših krogov. In take tolažbe in vzpodbuje k dobremu najde v obilnosti kmetica v gore imenovanih knjigah.

Kako srečna se pa čuti óna kmetska mati, ki zna oddaljenemu sinu ali hčeri iz domače vasi omoženej pokladati na papir svoje misli in dobre svete! Oddaljenost od svojih dragih postaja jej pri tem manj bridka; saj zamore z njimi pisмено pogovarjati se in odkrivati jim svoje srcé. Nihče ne bode terjal od kmetice lepopisja ali pravopisja; da je le njena pisava umevna, več se od kmetice ne zahteva.

A tudi plesti, kvačkati, a posebno šivati naj bi se vsako kmetsko dekle vsaj nekoliko naučilo. Kako žalostno je, ako mora kmetica za vsak pretrg poklicati šiviljo na pomoč. A kedar ni mogoče šivilje plačati, kako ostudno je gledati žensko v raztrganej obleki, otroke v cunje zavite!

Ako zna kmetsko dekle poleg drugih kmetjskih opravkov tudi šivati, ima tako rekó v svojej lasti majhen kapital. In ker se mlad človek rad in pa brzo uči, naj bi zató kmetjski roditelji nikdar ne zanemarjali v tej prepotrebnej stroki podučevati svoje hčeri.

Utegne se mi reči, da kakor so kmetice dozdej živele brez poduka, tako tudi lahko za naprej enako živé. A temu ni tako. Svet napreduje in zahteva posnemovalcev v vsakem društvenem stanu. Sicer pa poduk in napredek vodita k blagostanju. Pošteno pa z marljivostjo pridobljeno blagostanje je pot, ki vodi k moralnemu, vzglednemu življenju. A le iz takega življenja rodi se občni, človeški blagor; zakaj ono edino nam zamore stvarjati čvrstih, duševno in telesno zdravih potomcev!

IV.

V poslednjem oddelku sem govorila o odgoji in dolžnostih ženske, ktere namen je postati gospodinja, soproga, mati. Zdaj se hočem ozreti na osodo onih vedno množnejših žensk, kterim ni previdnost namenila tovariša v življenji in ki so torej prisiljene, boriti se same za svoj obstanek. Iz števila te množice so pa izključene premožnice, kterih bodočnost je zagotovljena, tudi če ne stopijo v zakon in ki niso prisiljene preživljati se z lastnimi rokami.

Tudi kmetjski in delavski stan ženski ne spada v to množico. Kmetjska in rokodelska hči, če se ne omoži, gre služiti in ako je pridna in poštena, preskrbljena je za celo svoje življenje.

Drugače pa se godi nepremožnim — in nepremožne so malo da ne vse — uradniškim hčeram. One so prisiljene, ali se omožiti ali pa si z duševnimi vednostmi zagotavljati obstanek. Ker se pa vsaka omožiti ne more, je tedaj naravno, da se morajo tem više izobrazovati za kakov njim primeren stan. Takim ženskam moralo bi človeško društvo že iz sočutja prihiti na pomoč in z dobrimi nasveti, vzpodbudnimi besedami podpirati jih v doseg njihovega namena, kedar si s pridnostjo, učenjem in lepim vedenjem prizadevajo pridobiti kako javno ali zasebno službo. A ne da bi jih človeško društvo pri tem podpiralo, še zasmehujejo jih moški čestokrat zasebno in véasi tudi javno. Kako se zabavlja ženskej učenosti! Da je tako ravnanje brezsrčno in da kaže moralno popačenost, ni mi menda treba še le razlagati; saj je to preočividno. Ali niso take ženske še mnogo bolj spoštovanja vredne, kakor one, ktere imajo v borbah za življenje na svojej strani podpiratelja, branitelja, soproga?! — Marsiktera izobrazena ženska, ko vidi, da se zasmehuje, zató ker bi si rada z ukom zaslužila boren obstanek, in ko izprevidi, da je njen uk in trud, njena marljivost in prizadevanje brez uspeha, marsiktera taka ženska zajde obupana s pota poštenosti, po kojem je dotlej hodila.

Koliko je tudi žensk, ki stopijo v zakon ne samó brez ljubezni in spoštovanja do soproga, temveč celó z zopernostjo do njega. To pa iz edinega uzroka, ker se bojé nepreskrbljene bodočnosti. Ko bi ženskam bilo odprto več potov k duševnemu razvitku in javnim službam kakor doslej, gotovo bi se zmanjšalo število nesrečnih zakonov in rodbinskih bed.

Imela sem na Slovenskem večkrat prilike poslušati, kakó so se rogali kakšnej učiteljici, kakó se je celo društvo zabavljalo na nje račun, obrekujóč jo brez usmiljenja in dostojnosti, kakor da bi ženska, ki se je ravno istega učila kakor moški njen kollega, ki se je podvrgla istim izpitom kakor vsak učitelj, ne znala in ne mogla vestno izpolnjevati svojih stanovskih dolžnostij, kakor da bi ženska, ki sama živi, ne mogla voditi uravnega, vzglednega življenja.

Zakaj pa moški samieam in ukaželjnim ženam tako preradi zabavljajo? — Gotovo ne zató, kakor da bi ženskam potrebne zmožnosti do znanja manjkalo, ampak iz edinega predsodka, ker je ona ženska in ne moški.

Moškim ste prirojeni dve glavni slabosti: vladeželjnost in presamosvestnost. Oni hočejo v vsem biti prvi in ne trpijo, da bi bitje, katero imenujejo oni slabotno, opravljalo njim enake opravke, da bi se ono povzdignolo do one stopinje izobraženosti, katero doseči je po njihovem napuhu in krivem mnenji samo moškim mogoče in dovoljeno, in ker se dalje tudi bojé, — in to po pravici — da bi jih ženska, kar zadeva točnosti, vestnosti in vztrajnosti v izpolnjevanji dolžnostij, ne prekosila.

Neomoženim ženskam pa zató zabavljajo, ker v svojej domišljavosti menijo, da ženska sploh na drugega ne misli in po drugem ne koperni, kakor da bi dobila soproga. Kako pa se pri tem motijo!

Da je pri ženskah rés želja do zakona bolj iskrena nego pri moških, uzrok temu tiči edino v strahu ó nepreskrbljenej bodočnosti. Dajte ženskam več prilik, na dostojen način priti do kruha, in videli bodele zmanjševati se število prisiljenih in dogovorjenih zakonov. Zakaj ne bi ženske kakor na Nemškem, na Italijanskem, na Francoskem opravljale ne samó učiteljske, temveč tudi druge manjše javne službe? Koliko je takih majhnih služeb na pr. pri pošti in telegrafu, vzlasti po trgih in vaseh, v prodajalnicah in enakih mestih še več. Vse takošne službice so moškim skoro prelahke; tudi se za nje premalo plačuje, ženska pa, kakor je znano, potrebuje k življenju mnogo manj kakor moški, ker je z malim zadovoljna in ker zna bolje gospodariti. S plačo, pri kateri moški za silo izhaja, živela bi ženska celó dobro. Moški spol pa, izgubivši te majhne službe, bi gmotno nič ne trpel, temveč taka preuredba bi mu v nekem oziru bila celó v vzpodbujo in na korist.

Mladenči izprevidévši, da imajo do majhnih služeb ženske pravico, udajali bi se z resnejšo voljo najprej šolskemu poduku, pozneje pa višjim

studijam, da bi dosegli večje, boljše službe. Oni pa, ki bi za uk ne imeli ne sposobnosti ne volje, izstopili bi iz šole o pravem času ter si izvolili katerikoli drug stan.

In tako bi se obema spoloma na pravičen način pomagalo.

Naj se mi ne očita, da ženska nima dovolj samostojnosti, volje in kreposti, da bi opravljala javno službo! Dokazala sem že v prvem oddelku tega spisa, da ženska zaostaja za moškim samó, kar zadeva telesne moči, čeravno tudi ta ugovor ni po izkustvu in znanosti popolnoma utrjen. Vse druge duševne lastnosti pri moških kakor pri ženskah so sad odgoje, izobrazbe in razmer, v katerih dotični človek živi. Kakor pa je ženska sposobna za odgojiteljico in učiteljico, tako bi tudi bila za drug delokrog. Saj je znano, da je podučevati in odgojevati mladino eden najtežavnejših poslov, kateri je ravno ženskam najbolj primeren.

Osobito se mi vidi, da bi zdravilstvo bilo sposoben ženski posel. Ženstvu in otrokom bi ženski zdravnik bil bolj primeren in bi vzbujal pri dotičnih bolnikih več zaupanja, nego moški. Kako véasih moški zdravnik s svojimi natančnimi in mučnimi vprašanji žali žensko sramežljivost! Zgodi se tudi, da ženska rajši trpi najhujše bolečine, da rajši postane žrtva hude telesne bolezni, nego da bi razodela zdravniku svoje bolečine in pustila se lečiti! Ko bi v vsakem kraju bila po ena zdravnica, moška praksa ne bi zavoljo tega mnogo trpela.

Znano je, kako so usmiljene sestre izvrstne čuvajke in postrežnice bolnikom; znale bi torej tudi biti izvrstne zdravnice. Z znanostjo bi se pri njih družila tudi sočutnost in potrpljivost in nežnost: lastnosti, ki so že same na sebi nekov lek ubogemu bolniku.

Rés je, da se je že veliko storilo v teku let in posebno tega stoletja v poboljšanje ženskega stanja, a mnogo bi še trebalo storiti in prenarediti se, predno bodo ženske dosegle vsaj polovico one samostojnosti in neodvisnosti, ki je moškim lastna. Pred petdesetimi leti na pr. niso devojke niti podedovne pravice imele. Pozneje se jim je začel prepuščati postavni del; sedaj se deli premoženje med moškimi in ženskami v enake dele. Prišlo se je vendar do spoznanja, da je ženska ravnopravni ud človeštva kakor moški, in da potrebuje živeža k življenju, a ne živi o samem zraku.

Židi imajo med svojimi molitvami odstavek, v katerem se Bogu zahvaljujejo, da se niso kot ženske narodili. Skoro da bi jim prav dajala. Biti ženska bila ni nikdar sreča. Toda ne zató, ker bi ženska menda bila bedasta stvar, ampak ker jej je prisojeno najtežavnejše breme nositi. Že njen porod se sprejemlje s kislim obrazom; kedar se pa dečko rodi, tedaj je vsa hiša vesela. Ko deklica nekoliko odraste, vpraša se: Je-li lepa? Kdo se pa briga za fantovsko lepoto? — Pozneje ko je deklica postala devojka, nastaja še le najvažnejše vprašanje: Ima-li kaj dote?

In ako jej razvèn lepote manjka tudi dote, gorjé njej! Bolje bi bilo, ko bi se je tedaj Bog usmilil in jo vzel k sebi v višave, predno jo zadenejo duševne in gmotne nadloge, ktere tako revico čakajo. Saj za devojke ni strokovnih poklicev, njej ni zagotovljena bodočnost brez možitve, a možitve dandanes brez dote tudi skoro več ni.

Ako se ženska omoži, je včasih preskrbljena, včasih tudi ne; a zato pa je podvržena drugim težavam. S tem, da se je zavezala v zakon, izgubila je tudi svojo svobodo; in vsled zakonskih pogodeb izgubi dostikrat tudi pravico do svojega imetja. Kot mati ne sme po lastnej prepričanosti voditi otroške odgoje, in ako oče in mati nista enega mnenja pri sklepanji zakonov svojih otrok, zadostuje očetova beseda. In ko bi zakoni slučajno ne bili primerni, uboga mati mora gledati neizogibljivo nesrečo svojih otrok!

Ženska vdova, razvèn da se mora boriti s pičlo pokojuino, da sebe in otroke preskrbi z najpotrebnejšim, dobi postavnega varuha, ker se jej niti ne zaupa uravnavanje o bodočnosti lastnih otrok!

Ženske imajo tedaj jako pičlo pravic, one uživajo malo zaupanja, njih osoda je z večine suženjska. In zakaj? — Samó vsled krivega predsodka, da so ženske duševno slabotne in nerazvite.

Zakaj pa se z ženskami, kedar se proti človeškim postavam pregrešijo, ravno tako strogo postopa kakor z moškimi, a sicer se z ženskami ravna kakor z otroki? Zakaj sodnija ne olajšuje njih kaznij, kakor pri mladoletnih?!

Pogledimo žensko stanje na katerokoli stran, vedno nahajamo, da ženska krivico trpi. Rés, pomilovanja vredna stvar je ženska! Ali je upati, da se s tekom časa prikrči trnjev pot, po katerem morajo one hoditi? — Telesno trpljenje je ženskam neizogibljivo, a duševno ponižanje in tlačenje moralo bi izginoti v takih časih, v kakoršnih živimo, ko društvo in posameznik hrepenita in se trudita za napredek, svobodo in blagostanje. A utrditi blagostanje žen, hčerk, sester in žensk sploh bil bi po mojem mnenji najblažji in najdragocenejši napredek, kterega bi mogel svet ućakati. Zanemarjanje ženskega blagostanja bode se sicer nad človeštvom še dalje maščevalo.

Matija Ahacelj.

Spisal *J. Scheinigg.*

(Dalje.)

Najrajši pečal se je Matija Ahacelj s sadjerejo. Na svojem vrtu sadil in gojil je sadna drevesa, cepil in požlahtnoval ja. Po časopisih pa se je trudil objavljati svoje poskušnje in uspehe. Sicer nam ni po pisnih zagotovljeno, a vsej resnici podobno se vidi, da je bil Ahacelj tisti strokovnjak, ki je uredil Jarnikovo popularno knjigo „Sadje-Reja itd.“, izišlo l. 1817. Vzlasti požlahtnovanje mu je bilo pri sreči. Podučeval je kmetske fante, ki so dobajali v ta namen v Celovec za 3—4 dni; učil je bogoslovce in učiteljske pripravnike, da morejo širiti po kmetih razumno sadjerejo; po okolici celovškeje pa je Ahacelj sam hodil in kazal gospodarjem, kako se ima sadno drevje gojiti.¹

Kedar potuješ, dragi čitatelj, po krasnej Rožnej dolini in med drugimi prednostmi tega okraja radostno opazuješ tudi sadno drevje, ki obdaje povprek hiše in sela, spominjaj se našega rojaka, ki je s požrtvovalnim trudom kazal našim očetom sredstva do gospodarskega napredka.

Isto tako potegoval se je naš Ahacelj, da se zboljša in povzdigne gozdarstvo. Že takrat ravnali so kmetje prav nespametno z lesom, kar se v sedanjih časih splošno opazuje. Moder gospodar štedi tudi z lesom. Koroška dežela se mora obvarovati nevarnostij, ki jej preté, ako se gozdi preneglo izsekujejo. In kdo bi tajil, da bi povodnji, kterih je sedaj toliko, ne bile tako grozne, ko bi se gozdi bolje varovali. Dasi ima koroška zemlja mnogo gozdov, bati se je vendar, kakor dokazuje Ahacelj, da bi

¹ „Aufmunterung zur Erweiterung und Verbesserung der Obstbaumzucht in Kärnten.“ Carinth. 1813. št. 25, 26.

„Die nachahmungswerte Obstpflanzung.“ Carinth. 1817. št. 51.

„Eine Ermahnung an die Besitzer der Obstbäume gerichtet.“ Carinth. 1822. št. 13.

„Anfrage betreffend den Kalkanstrich der Obstbäume.“ Mitth. 1844. št. 4.

„Mahnung wegen Abraupens der Obstbäume.“ Mitth. 1845. št. 1.

„Mahnung die Propfzweige betreffend.“ Mitth. 1845. št. 1.

„Zweckmässige Behandlung und Veredlung der Obstbäume.“ Mitth. 1845. št. 5, 6, 9, 10, 11.

„Beförderung der Gesundheit und Fruchtbarkeit der Obstbäume durch Wegschaffung der äusseren todtten Rindentheile des Stammes und der Aeste.“ Mitth. 1845. št. 7.

„Traurige Aussichten auf die heurige Obsternte.“ Mitth. 1845. št. 8.

„Obstquetschmaschine.“ Blätt. f. L. II. str. 145—151.

jelo pomanjkovati lesá. Visoke gore in planine so redko obrastene, gozdarstvo se pa zanemarja. Mnogo lesa mora se puščati po gorah zaradi ovir, katere prizadevajo slaba pota in druge zapreke. Montanska obrtnija uporablja več oglja, nego bi bilo primerno Koroškemu. Tudi v domačej rabi se ne štedi z lesom, in oglarija se opravlja nespametno. Napósled se še pokvari mnogo lesovja s tem, da rabijo lesarji sekiro namesto žage. Kako je temu pomagati?¹

Lesá se ne sme več izsekovati kakor toliko, kolikor ga na leto doraste. Poraba in dorastek se morata spraviti v razmerje. V prvo se ima zboljšati gozdarstvo. Produkcija železa, ki se je v petdesetih letih podvojila, naj se, če je sploh možno, zniža; gospodarji naj štedijo z lesom, kjerkoli morejo. Namesto lesenih koč zidajo naj kamnate hiše in krijejo je z opekami, naj sadé žive plotove in ograde, naj se porablja obilnejše premog in šota; peči in posadi po hišah, plavžih in fužinah morajo se bolj praktično urediti, oglarija pa se ima zboljšati po privilegovanej naredbi, ki jo je iznašel Jože Lax, oskrbnik v Sovodnji. Ahacelj dokazuje s številkami, da uniči sekira 33% (oziroma 17·6%) žaga pa samo 2·4% lesa. O istem predmetu in v prav takem smislu govoril je Ahacelj v občenem zboru kmetijske družbe dne 22. majnika 1838.²

Kmetijstvo in živinoreja napredujeta neprenehoma, gozdarstvo pa je v zadnjih sto letih čisto zaostalo. Slaba letina se lahko z eno dobro popravi, živino nadomesti kmet v 4—6 letih, a izsekan gozd doraste stoprav v 80—100 letih. Zatorej se morajo gozdi varovati. Na Koroškem potratí se preveč lesovja v domačej rabi, vzlasti ker je zima dolga. Tudi obrtnija uporablja veliko lesa in množi škodo še s tem, da ni silo izbirena; kajti fužinski oskrbniki sekajo gozde brez vsega premisleka. Skrbeti imajo gospodarji torej pred vsem, da dobijo v kratkem času rabljiv dorastek. Pripomočkom, navedenim v prejšnjih spisih, dodaje Ahacelj še té-le: Praktična izkusba na Francoskem je učila, da je gozdarstvo po nižini (Niederwaldwirtschaft) dosta koristnejše od onega po gorah in planinah (Hochwaldwirtschaft). Prostorí, kjer še ni dreves, naj se nasadé z raznovrstnim drevjem: ob potih in cestah, lužah in jezerih, ob poljih in travnikih, ob potokih in rekah, kar brani ob enem povodnjum.

¹ „Schnelle Holzzucht ohne Wald.“ Mitth. 1848. št. 9.

„Holzersparnis und andere Vortheile, die wir durch Errichtung von Gemeinde-Backöfen am Lande erreichen können.“ Mitth. 1844. št. 2.

„Aufforderung an Waldbesitzer, Gewerke und Holzhändler Kärntens, mit dem Holze überhaupt sparsamer zu wirtschaften und sonderheitlich sich beim Fällen und Zerstückeln der Holzstämme der Säge statt der Axt zu bedienen, wie dieses in Oesterreich, Böhmen etc. üblich ist.“ Blätt. I. (1831) str. 46—61

² „Aufforderung zur Anzucht nützlicher, zahmer Holzbäume und zur grösseren Berücksichtigung des Nieder- und Kopfholzes in Kärnten.“ Blätt. IV. str. 92—104.

Ahacelj priporoča kmetovalcem sledeča drevesa: Črna jelša ljubi močvirnata tla, njena skorja se dá porabiti v barvanje, tudi pepel je lep; bela jelša se ima nasajati po peščeni zemlji, ona naglo raste; vrba jako dolgo ne ovane; jesen daje lep les za orodje in hišno opravo in za kurjavo; lipa ima v svojem cvetju zdravilno moč, in njeno listje gre kozam in ovcam v slast; topol raste naglo, najhitrejše pa raste akacija in ima rabljiv les in medovit cvet; konečno še murva, divji kostanj, platan in sadno drevje.

Da bi se prihranilo še več lesa in zabranili pogosti požari, nasvetuje Ahacelj, naj se napravijo po kmetih peči, v katerih bi se pekel kruh za celo občino. Take peči so bile v istem času po Badenskem, Würtemberskem, Weimarskem in po drugod v rabi. Vendar se ta naredba ni prijela koroškega kmeta, bodisi da so jo odstranili tudi na Nemškem, bodisi da ni ugajala našim gospodarjem in pokrajinam.

Koroška zemlja ugaja bolj živinoreji nego poljedelstvu; kajti Gorotan je gorat, in zaraditega je njegovo obnebje preostro, kakor sploh v deželah, po katerih se razprostira visoko alpsko gorovje. Tudi zemljina ni dobra razvèn po lavantskej dolini in po Krappfeldu. Naslednjič kažejo geografska lega koroške dežele in iz nje izvirajoče kupčijske razmere na živinorejo. Kam bi naj izvažali koroški kmetje svoje žito? — Živina za pleme pa se lahko prodaje na Avstrijsko, Bavarsko, Tirolsko, Solnograško, Štajersko, Česko; konji se kupujejo posebno za Laško; še lažje bodo izvažali živino, kedar se bode sczidala železnica. In še drug uzrok navaja Ahacelj, da se imajo gospodarji živinoreje poprijeti. Od leta do leta se po Avstriji več mesá pojé; užitek mesá vedno narašča. Prvi pogoj umnej izreji živine pa je dobra in tečna krma. Vsled tega obrača Ahacelj pozornost na travnike in pašnike. Do istih časov se ni nihče zmenil za nje; kmet jih je zanemarjal, češ da na travniku trava sama od sebe raste!

Doneske na travnikih morejo si kmetje podvojiti, ako je dobro gnojé in boljše seme sejejo. Tudi drenaže se imajo napraviti. Ahacelj predlaga marsiktere poskušnje in priporoča travniška semena iz Radovic (Radautz). S kratka travniki se ne smejo prepustiti samej naravi, temveč obdelovati je mora kmet z isto skrbljivostjo, kakor polja in gozde.¹ Največja zapreka pa, da se travniki in pašniki ne morejo bolje čediti in obdelovati, so občinski pašniki.²

¹ „Nachricht über eine neu empfohlene Futterpflanze.“ Mitth. II. št. 7.

„Bemerkungen betreffend den Probeanbau der Wiesen gras-Sämereien.“ Mitth. II. št. 5.

² „Nothwendigkeit der Verbesserung des kärntnerischen Wiesenbaues mittelst einer zweckmässigen Bewässerung und Anlegung cultivierter Wiesen.“ Mitth. II. št. 11.

„Unzweckmässigkeit des Gemeinweiden-Systems.“ Blätt. III. str. 3–11.

„Einige Bemerkungen die Viehzucht, die Wiesenkultur und Wiesenbenutzung betreffend.“ Mitth. II. št. 14. 15.

O tej velevažnej stvari govoril je v občinih zborih kmetijske družbe dne 4. julija. 1836 in dne 20. majnika l. 1845. V uvodu prvega predavanja našteva Ahacelj vse napredke, ktere je storilo koroško kmetijstvo tekom petdesetih let, vzlasti pa v zadnjih časih, in to največ po prizadevanji Ahaceljevem:

Turšica se širi vedno bolj in bolj, celó po gornjih okrajih zilske, kanalske, belske in podravske doline jo sadé; prav tako sega že krompir do pogorskih naselbin; prideluje se rudeča detelja in nove rastline za krmo kakor repa, burgundska repa, fura in dr.; tudi žita se več pridelá, ker kmetje boljše gnojé, zemljo skrbno obdelavajo in poljska orodja zboljšujejo. Navedeni napredki so pouzročili, da se tudi živinoreja povzdiguje. Zaostalo pa je gozdarstvo in obdelovanje občinskih pašnikov in travnikov: pred 100 leti ravnali so grajski tlačani isto tako brezpametno s pašniki, kakor prosti kmetovalci v Ahaceljevej dobi. Ker so pašniki večidel občinska last, ne briga se nikdo, kako se naj zboljšujejo: mnogo gnoja se še pogubi po njih. Z rezkimi potezami in izrazi biča Ahacelj tačasno početje in predlaga sledeče: Naj se pozivlje vlada, da razdeli občinske pašnike med posamezne lastnike, dasiravno le nekteri solastniki to želé. Do istega časa moralo se je enoglasno za razdelitev prositi; razdeljeni pašniki naj bi bili davka prosti in plačevala bi se naj za nje samo pašnina. Razdelitev ne sme mnogo stroškov stati, in napósled bi se naj javno pohvalili in odlikovali oni kmetje, ki so dejansko podpirali razdelitev občinskega pašnika.

Skrbni gospodar ne pita samo živino, on jo tudi hudih in nevarnih boleznij brani, ako hoče kaj prigospodariti. Zatorej opozarja Ahacelj živinorejce, ko je l. 1844. razsajala po Poljskem, Českem in Moravskem goveja kuga,¹ in jim dokazuje, da je konjski smrkelj kužna bolezen in da jo vzlasti ovce lahko od konj nalezajo. Opisal jo je svojim rojakom in svetoval, kako imajo ove kuge varovati živino.²

Slovenski kmetje, kakor Slovani sploh, pečajo se radi mimo sadje-reje še z bučelami. Ahaceljev vse stroke gospodarstvene obsegajoči um tudi bučelarstva ni pozabil. On sam je bil jako marljiv bučelar; priporočal je bučelarijo Slovincem in pisal o njej.³ Žalostnim srcem konstatuje, da bučelarija propada; namesto medú šopiri se sladkor, namesto voska pa stearin.⁴ V obče pa, kar koli se mu je videlo koristno za kmetske razmere, razpravljal je v svojih člankih. Ker je svečava in ripsno olje predrago,

¹ „Warnung.“ Mitth. I. st. 2.

² „Bekanntmachung für die Landwirte Kärntens.“ Mitth. I. st. 9.

³ „Mittel gegen den Bienenstich.“ Mitth. I. st. 2.

⁴ „Gedanken über die Bienenzucht in gegenwärtiger Zeit.“ Mitth. II. st. 8.

po treskah pa lahko požari nastanejo, terja Ahacelj, da nemški kmetje napravijo takozvane leve (rožansko: lieve), kakoršne so v navadi po Roži.¹

V vzpodbujo v gospodarstvu slikal je Ahacelj tudi život takih mož, ki so ali kot umni gospodarji ali kot obrtniki zavzemali častno mesto med svojimi vrstniki. S tem je izpolnjeval zadnjo točko svojega programa. V nekrologu, pisanem o Albinu baronu Herbertu (1787—1834),² kaže Ahacelj, koliko more posameen človek v povzdigo svoje obrti storiti. Herbert, kterege je podučeval v realističnih strokah naš Ahacelj, prehodil je Italijo, Švico, Francosko in nemške dežele, da bi se še natančnejše poučil o svojej obrti. Vrnovši se v domovino razširil je svojo tovarno za svinčeno belico, tako da je izdelke potrojil. Njegova belica je slovela po Angleškem, Francoskem, Nizozemskem, celó po vzhodnih deželah; posebnih zaslug pa si je pridobil kot nadzornik uzajemne notranje-avstrijske zavarovalnice proti požaru. Herbert si je prisvojil potrebnih praktičnih znanostij po privatnem poduku in na potovanjih; a vsakdo tega ne premore, stroški so preveliki. Zató je sprožil Ahacelj v omenjenem nekrologu misel in željo, naj bi se ustanovila nižja tehniška šola. In rés nekaj let pozneje odprla se je v Celovci spodnja realka, ena izmed prvih po vsem Avstrijskem.

Drugi nekrolog, ki je pisan Jurju Punčartu (1777—1837),³ po domače Grojznikovemu mlinarju v Limerzah blizu Celovca, slavi pridnega kmeta in vzlasti živinorejca. Punčart je redil lepo govejo živino in čile konje; prisilil je občane, da so razdelili občinske pašnike; po raznih razstavah prejel je dvanajest daril za lepa goveda in konje, petkrat pa pohvalno odlikovanje vsled pomanjkanja daril; za konje odlikovali so ga desetkrat z darili in trikrat s pohvalo; ta korenjak si je torej priboril 30 odlikovanj.

Take može naj gospodarji posnemajo!

A ne samo kot urednik in pisatelj o gospodarstvenih stvareh kazal je Ahacelj neutrudljivo delavnost. Vsako podjetje, ktero je bilo domovini v korist, podpiral je s peresom ali dejansko. L. 1826 očistil se je vodotok, ki veže Celovec z Vrbskim jezerom; Ahacelja nahajamo v dotičnem nadzorovalnem odboru; bil je ud komisije sestavljene za posušenje celovskega močvirja in udeleževal se je vseh trudnih priprav; pristopil je k trgovinske komisiji, glasbenej družbi celovške, in bil eden najdelavnejših udov v obrtnem društvu, kjer je tri leta brezplačno predaval mehaniko.⁴ Koroška

¹ „Empfehlung der Leuchtkamine (windisch: lieva) zur Beleuchtung landwirtschaftl. Wohnstuben.“ Mitth. I. st. 9.

² „Nekrolog. Nach Albin Freiherr v. Herbert.“ Blätt. III. str. 132—135.

³ „Nekrolog. Nach Georg Puntchart in Limersach.“ Blätt. IV. str. 115—117.

⁴ „Anzeige des Wiederanfangs der theoretisch-praktischen Belehrungen in chemischen und mechanischen Kenntnissen etc.“ Carinth. 1843 st. 46.

hranilnica prišteva ga svojim ustanoviteljem; kdor pa vé, da je bila ona mnogo let edina hranilnica po vsej koroški deželi, znal bode to zaslugo vredno ceniti; sodeloval je tudi pri osnovi uzajemne požarne zavarovalnice za notranje-avstrijske dežele.¹

Ogromne zasluge Ahaceljeve za povzdigo kmetijstva pripoznavale so se tudi izven Koroškega. Kmetijske družbe na Dunaji, v Gradci, v Ljubljani, Gorici, na Tirolskem imenovale so ga svojim članom.

Gledé na gospodarstvo dá se tedaj Ahaceljevo delovanje najlažje primerjati z Bleiweisovim. Česar je učil oče Slovencev svoje kranjske rojake od l. 1843. do svoje smrti, to je razlagal in razkladal Korošcem célo dobo poprej naš Rožan Ahacelj!

(Dalje pride.)

Česko-poljski pisatelj Boleslav Jablonský.

Spisal *Radosław Pukl*.

(Dalje.)

S pomočjo grofa Morica Dejma, ki je bil takrat dvorni komisar v bivšem svobodnem mestu Krakovu, prejel je Jablonský slednjič dne 21. oktobra l. 1847. oblast, da je mogel odslej voditi duhovne zadeve na Zwierzinci. Pomagala sta mu dva kaplana. Svojega opata pa je še vedno prosil, naj bi ga zopet poklical nazaj na Česko. A prošnje so bile zaman, in l. 1854. se je dal umestiti za prošta na Zwierzinci.

Krakovčanje so ga pa med tem bili po bliže spoznali. Začeli so ga odslej čislati in smatrali so ga za svojega. Natovorili so mu raznovrstnih častnih služeb. L. 1855. bil je postavljen za škofovskega komisarja za samostan na Zwierzinci, l. 1856. so ga imenovali duhovnim svetnikom zakonskega soda, l. 1857. nadzornikom in ogledom katoliških učilnic, l. 1860. tudi evangelskih in židovskih, l. 1863. izpitnikom duhovne skupščine, sodcem in poddekanom mesta Krakova, l. 1866. častnim in l. 1867. pravim članom in izvestiteljem duhovnega sodišča. Vrhu tega je bil Jablonský član naučnega tovarštva v Krakovu, kakor tudi član mnogih društev v Krakovu in na Českem.

Vsled tolikih služeb in važnih poslov utegnil je Jablonský, oddaljen od českega življa in privezan na raznotera bremena, le malo delo-

¹ Aufforderung zur Theilnahme an einer in Steiermark, Kärnten und Krain einzuführenden, beabsichtigten, wechselseitigen Brandschaden-Versicherungs-Anstalt. Carinth. 1825, st. 20.

vati za svoj narod. Pesni pa, ki jih je tú pel na novem mestu, so polne žalosti in tuge. Zvuki njegove lire hrepené vedno po domovini. L. 1856. so se Jablonskega pesni tretjič izdale, in sicer ne da bi bil pesnik vedel za to. L. 1864. je preskrbel Jaromir Pospíšil četrto, l. 1872. peti pomnoženi natis.

Mimo že navedenih spisov izdal je Jablonský l. 1837. prevod Foerster-jevega navoda h generalnemu basu, l. 1844. Zmago sv. križa, šestero duhovnih govorov predelanih po Jurji Saffenreitrui, in dalje je spisal mnogo manjših člankov v različne časopise.

Poljskemu jeziku priučil se je Jablonský v kratkem času svojega bivanja v Krakovu, in sicer tako temeljito, da je govoril kakor rojen Poljak in pisal v njem bolje nego v nemškem.

V Krakovu je bil Jablonský obče číslan in priljubljen ter se je poljskemu življenju popolnem privadil. Vendar ni mogel nikdar pozabiti drage svoje domovine. Kedar koli je mogel, šel je na Česko, v premilo mu rodno zemljo, a vsakikrat je izraževal, kako rad bi umrl na domačih tleh. Vendar osóda je krenola drugače!

Narodne zadeve česke so ga vedno najbolj zanimale, in vršila se ni nijedna večja svečanost, ktere bi se on ne bil udeležil s pismom ali brzojavko. O napredku českega naroda izražal je vedno srčno svojo radost, kar kaže mnogotera pesen njegova. Poslednjič je bil Jablonský l. 1880. v Pragi. Njemu na čast sešlo se je društva, da je skoro vse česko razumníštvo v Pragi obsegalo. —

O pomenu Jablonskega v českem slovstvu govorimo v sledečih vrsticah.

„My staří zahradníci,“ rekal je Jablonský, kedar je bil razgovor o sedanjem českem slovstvu, ktereга nagli napredek je on prav z mladostnim navdušenjem zasledoval. In bil je to srečen zahradnik — vrtnar! Kar je bil on zasadil, to je cvetelo pred njegovimi lastnimi očmi pol stoletja, čvrsto in mlado, kakor da bi bilo v prvem pomladanskem razpoku, in rasilo je v gaj, v kterem je vse žgolelo in donelo od Jablonskega krasnih poesij. Izmed vseh starejših českých pesnikov je Jablonský najpopularnejši. Njegovih pesnij izšlo je šest izdanj, kar je na Českem prav redko — tako je trdilo eno prvih českých narodnih glasil. V vseh vrstah je Jablonský udomačen, nijeden mladih in starih pesnikov na Českem ne more se ponášati s tako priljubljenostjo.

Upliv njegov na dve generaciji je neizmeren. „Pojď můj synu, posad'me se květoucí tu pod jabloní,“ pravi ljubko in vabljivo mlademu dijaku, ki se iz njegove „Moudrosti otcouské“ učí deklamovati prve česke vrste o tej „velké hlavě v oboru¹ nebeských těl,“ o tem „co jest

¹ V krogu.

Bůh,⁴ kaj je pravo in lepota. Deček deklamuje in si izpisuje bisere modrosti, na pr. da „rubín nejkrásnější, jenž¹ až² k nebi plamená, jest krupej³ lidske krve, z lasky⁴ k vlasti cezena⁵, in da nad krasno nežno rožico, nad sladko nežno žgolenje slavčovo „krasší jest to srdce ve svém pro svůj narod tluku“.

In dalje: „Pozdě, synu, lipa květe, má však sladký vonný květ“ — dà baš také je z rodóm slovanskim stoprav sedaj razeveta-jo čím se. Na takov način vzbujá vsakega českega mladenča k zavesti, da je Slován.

Sila resnice naboženske ukorenini se v mladem srci s tem, da pesnik poje, da greh, ki ga človek stori nad svojim narodom, je zločin najhujši, da „zlosyn nejstrašnější, jakého zná příroda, zlosyn ze všech nejhříšnější jest — vrah svého národa!“

Mladeneč gre v življenji dalje. Z navdušenjem narekuje si „Tri doby země české“, ki je nepopisno krasen plod domišljije pesnikove. Solznim očesom peva: „Hle⁶ ten kraj, ta zem nebeská — to má krásná, slavná vlast!“

V lesnem zatišji, v senci vonjavih dreves čita krasno pesen, v kateri se pové, „da je iz solze krvave, ki jo je jokalo oko prvega človeka, in iz druge — solze na nebu plavajočega kerubima, nastal „Původ panny“ (izvor žene), a mlado lice zagori v ljubavi, v pesniškem razhičenju.

Valjda bi znal zaljubljenec najti pravih besed za plamteče svoje čute, a Jablonský je že vse povedal zá-nj — tako nežno, tako umljivo! Koliko tisoč in tisočkrat pomogle so ravno ljubezenske pesni Jablonskega mladostnej sramežljivosti čez potežkoče baš priznane ljubavi!

Nikakor ni smela trditev, da je Jablonský bil uзор českim dekletom in ženam.

On je ljubil strastno in vedno, in kako je to ljubko in prijetno čitati v njegovej pesni! Kakó nesrečen bil je vedno v svojej ljubavi! Njega „Angelino, měj se navždy⁷ blaze“, doni tako sladko in bolestno, njega „Již ji není⁸!“ odmeva, kakor da bi vzdihnolo poslednjikrat umirajoče srce.

Pesnik jej je moral dati slovo za vselej — obvezla ga je brezupnost:

„Idi, Růže má! tam vše kde přijde k spáse,
Kde Abelard s Heloiseou objima se —
sejdem se zase!“ —

In potom — „Snad¹⁰ se dnes již sešli“ — zašepetajo si medova ustna, a trpka solza kane na nje iz naglo otemnelega očesa.

¹ Kteri, ² celó, ³ kaplja, ⁴ iz ljubezni, ⁵ precejena, ⁶ glej, ⁷ na veke, ⁸ že je ni, ⁹ snideva se zopet, ¹⁰ morebiti.

Kdo izmed českých mladenčev ni čestokrat prijel za peró ter nadaljeval Jablonskega „pisně milosti“, v prozi pišóč novele, novelice itd. Samoten položaj Strahova, lesnate njegove strani, tihi vinogradi, preko katerih se je sprehajal Jablonský kot — menih praemonstratenzianec, povekšavali so romantiko, in kdo se jej ne udá iz sreča rad v mladosti?!

Jablonský je ostavil samostan. Ni ga trpelo tam, akoravno je mogel biti v njem brez skrbi. Moral je v svet, ljubeče srce ga je tiralo iz menihov pobožnega stanú.

A kakó mu je pisal zató oče!

„Častiti gospod sin!“ pisal je oče iz samostana ubeglemu sinu — odkritosrčno, prostodušno.

„Jaz slišim, da si stopil iz samostana. Ne verjem tega, a če je to res, tedaj se ne predrzni več priti pred moje oči.“

Tako očetovo pismo zabolelo je v občutljivo srce. Prav lahko je umeti vzrok njegovega preobrata! —

Pesniški jezik Jablonskega je zelo lahko razumljiv, in to je gotovo eden glavnih vzrokov, da so se njegove pesni ukoreninile v vseh vrstah českého naroda. Mnogo njegovih pesnij, osobito ljubovne so se uglasbile ter se popevajo v prvih koncertnih dvoranah. Tudi na Dunaji je slovansko pevsko društvo pelo Jablonskega pesni v cvetličnih in drugih sobanah; spominjam le na pesen, ki je v poljski jezik preložena: „U nas jinakzej“.

Začuješ pa tudi Jablonskega pesni od ratarja na polji, pastirja na pašniku, od delavcev, teric itd., na pr. „Jako krajina nebeská“.

Danes ni niti enega izobraženega Čeha, ki bi se ne spominjal, s kako radovednostjo je čital v svojej mladosti pesni Jablonskega, s kako gorečnostjo se je učil na pamet njega „Tri doby země české“, ki je že desetletja najpopularnejša pesen na Českem. „Kdo prešteje, koliko sre je ta pesen tolažila, razvnela, navdušila za ljubav do domovine!“ Tako je pisal český pisatelj Turnovský v nekrologu o Jablonskem v „Pokroku“.

Vznesenost narave, v katero je Jablonský zrl liki v odprto knjigo, našla je v njem pesnika, ki jo je tolmačil globokim čutom, pristnim umom, kakor nobeden pred njim.

Kako krepko, navdušeno budil je Jablonský na narodno delo!

... Nuž, vstaňte všichni, kteří posud spíte;
Dennice vzešla — jitřena se rdí?
Slavici pějí — aj, proč ještě dlíte?
Hanba tomu, kdo bude poslední!

O, žíte, bratři, národu zas svému!
Ne buďte mrtvi jeho údové,
Přihlaste se zas matce své a k němu
Co věrní bratři, věrní synové!

Ctete svůj jazyk, zvyky své a práva,
Dokažte s kutkem, že jste Čechové!
A vlasti české opět vzejde sláva,
Kterouž se skvěli slavní předkové.

Ta budnica je preložena na nemški jezik. Gornje kitice glasé se v nemščini takó-le:

„Erhebt euch alle, erwacht aus schweren Träumen,
Der Tag ist angebrochen, es glüht das Morgenroth!
Die Nachtigallen singen — ei! wer wollte säumen,
Wer wollt' der letzte sein in uns'rer Noth!“

O lebet Brüder wieder eurem Lande
Woll't nicht des Volkes todte Glieder sein!
Verein'gen mögen euch mit ihnen feste Bande,
Des treue Söhne steht in Vaterlandes Reih'n!

Achtet eure Sprache, Rechte und auch Sitten,
Die That beweise, dass ihr Böhmen seid,
Und im Ruhm wird's Vaterland, das lang gelitten,
Erglänzen, wie einst zu unserer Ahnen Zeit!“

Tako je pel Jablonský v dobi pred marcem. Bile so to smeje, grovovite besede. Kakor električna iskra šinole so v krv. Letele so od ust do ust, od vasi do vasi, od mesta do mesta. Povsod so bile z navdušenostjo sprejete.

Strogost povestiške censure je takrat prizanesla le malokterej pesni. Saj se ni smela tedaj v „Květech“ tiskati nedolžna pesen Božene Němcové, v kateri pravi, da je „Slovan vstal, na slavi tluče branu“¹, in ne manj nedolžni vrstici:

„Žádný² požár, žádná krev —
Přece³ vstal zas český lev.“

Pri tej strogosti censure bila je tem večja radost českih rodoljubov, da je ta pesen Jablonskega zagledala beli dan brez hrupa in brez značne pokvare. Rano je postala last célega českega naroda, osobito česke omladine, za katero je bila tiskana kot predgovor v knjižici: „Režace Pohradského leta 1845. z naslovom: „Obraz země české, čili Pohled na vlast Čechů“, izišlej nakladom Pospíšilovem. Zató je prešla pesen do vnetih src in mnogo pomogla, da so se namnožile narodne bojne vrste.

A tudi druge pesni Jablonskega prikupile so se nepričakovano hitro českemu narodu. Takó na pr. „Pražský dom“, „Slovan-Čech“, „Duchu světa“, „Dceram českým“, „Povzbuzení⁴ k spěvu“, „Vojenská“, „Jinochovo přání“⁵, „Vojinovo loučení“ itd., posebno pa pripovedovalna „Tři zlaté vlasy“ in zbirka didaktičnih pesnij. V tej poslednj⁶ povzdiguje pesnik plemenitim načinom navdušenje za narod, pravo in osveto.

¹ vrata, ² nobeden, ³ vendar, ⁴ buđenje, ⁵ junaka želje.

Jablonský pa se ni bavil samo s pesništvo. Blagodejno je tudi posegel raznim načinom v tok javnega življenja českega. Ko je na korist zidanja českega narodnega gledališča v Pragi izšla zgodovinska knjiga „Narod sobě“, priposlal je Boleslav sestavek, v katerem z zanimivimi barvami pripoveduje o svojej udeležitvi v gledališči v Kajetanovej hiši na Malej strani, in sicer v letih 1834—1837. Kdor je v krogu Tylovem deloval za česko stvar, ta je moral ne samo pisati v „Květy“, temveč tudi igrati v gledališči. Jablonský je igral rad, in njegovi drugovi se še dandanes spominjajo, s kolikim uspehom je provel naslovno ulogo v Klieperovej „Hadrianus v Rimu“. Jablonský je bil suh, bled, bolehen. In baš radi tega je dobil ulogo sestradanega pesnika Ladona v „Žižkově meči“, ktero je nad vse hvalevredno izvršil. Pozneje je nastopil kot dobrovoljec v stanovskem gledališči, za ktero pa je imel preslab glas. Pomagal pa je nató s tem, da je narekoval. Ravnatelj gledališču bil je takrat Stěpanek.

Tako požrtvovanje je imelo tačas za česko gledališče veliko ceno; kajti v Pragi je bilo le malo igralcev, ki so bili vešč českega jezika.

Ko je Jablonský stopil v red praemonstratenzijancev na Strahovu, gojil je vedno dramatično umetnost in s celo dušo se je bavil tudi on z mislijo o zidanji narodnega gledališča v Pragi, ktero je smatral vsak česki naobrazenec kreplekim sredstvom, da se povzdigne in zagotovi narodnost.

(Konec pride).

Stanko Vraz, zbiratelj slovenskih narodnih pesnij.

Spisal Andrej Pekonja.

„Iz naroda za narod.“

St. Vr.

„Moja vila odgojila se je u bašti (vrtu) narodne poesije, budući sam imao sreću roditi se i odrasti u jednom kraju Slovenstva, gdje se može bit najviše pěva. Tako su mome srcu omilile one proste pėsme, koje sam počeo kasnije sabirati i takovrstnimi pėsmapi ostale slavenske bratje spravivati.“

S temi besedami izpoveda Stanko Vraz v svojem pismu do Čelakovskega l. 1840. („Děla Stanka Vraza“ V. str. 205), kakšen upliv je na njegove pesni imela slovanska národna poesija, osobito še národne pesni slovenske, ktere so mu kot pesniku bile „neprestane pratilice i učiteljice“ —: da so torej Vrazovi pesniški proizvodi vzrastli mnogo na njegovem nabiranji in izučavanji domače poesije národne.

Kako je Stanko Vraz, nasrkavši se sladčice iz cvetlic narodne poesije slovenske, tudi svoj pesniški duh dalje napajal iz tega živega, čistega studenca, o tem je bil govor v članku o Vrazu kot slovenskem pesniku („Kres“ III. 1883. str. 518 sled.). V sledečem sestavku pak si hočemo našega Stanka nekoliko ogledati, kako je on to cvetje na slovenskem narodnem vrtu nabiral, vezal ga v kitice in v vence spletal, da ga zopet položi na krilo svojemu slovenskemu narodu.

I. Stanko Vraz je že kot otrok slišal slovenske narodne pesni in pripovedi od svoje matere, od tete svoje Marine, od ljubljene sestre Anke, katero sam zove „od kolčevke moje vilo“, in od drugih starih žen in deklet v svojem rojstvenem kraju. Zato pak on tudi pozneje, ko je bil že slaven pesnik „ilirski“, z radostjo in zahvalno večkrat omenja te negovateljice svojih prvih dni, da so mu že v detinsko srce vsadile vso milino selske poesije slovenske, kliče jim: „Oj Slovenke krasne, vi morske deklice! od kolčevke moje krotke grličice! Oj Slovenke, Bogom posestrime mile! bile včr zelenim našim gajem Vile!“ (Djulabije II. 72). Pesni, o kterih on navdušeno kliče: „Čuješ li ti pesme? to nij' pènje ševah, grlicah, slavuljah, več slovenskih dèvah“ — pesni, ktere peva Slovenka tako, da „Tko nij' slušao njenih pèsamah ljubezni“, nij' ljubavi čutio razblude, boljezni“, a „Tko nje slušao nije pèvat „svet-svet-sveta“, nezna kà ga razkoš čeka onkraj svèta“ (Djul. II. 71) — take pesni, veli sam: „Čitav dan Slovenka pèsme bi mi pèla, a ja bi jih volio nego spèv angjela“ (Dj. II. 37). Pa tudi tedaj, ko je že okusil méd grških Muz, spominja se rad „lipe, gdè sam čitao ja Omera za dne, ili Vile slušao do hore zapadne“ (Dj. III. 49). Tako so torej one „proste pesme“ slovenske že Vrazovemu otroškemu srcu bile se priljubile, ter ni čudo, da jih je on pozneje odrasten mož s tako ljubeznijo in s tolikim požrtvovanjem nabiral — iz národa za národ.

Na ta posel pak se je Vraz pripravljajl resnobno že kot gimnazijalec v Mariboru, a posebno od leta 1833. kot filosof in jurist na vseučilišči v Gradci po besedah Fr. Markovića „z vso ljubavjo patriota in z marljivim delom strokovnjaka“ (Vienac 1880. 36). Čital je in proučaval zbirke narodnih pesnij in pripovedek ostalih slovanskih vej ter po teh zgledih tudi sam začel nabirati v svojem rodišči pesni in drugo duševno blago národno. Tako Vraz sam pravi: „Čitanjem drugih narodnih pèsamah slavjanskih počeo sam već god. 1833. sabirati po mojem zavičaju (malom Štajeru) iz ustih mladjih ljudih narodne pèsni zajedno s napèvi, a iz ustih starijih povèstice, prislovice, jedra prirečja i ostale stvari, koje se na narodni život pretežu.“ V njegovej knjižnici našle so se pri smrti nektare zbirke deloma že od l. 1833. Vrazom upotrebljevane, kakor: „Z Oleska Wacław: Pieśni polskie i ruskie ludu galickiego 1833, Žegota

Pauli: Pieśni ludu ruskiego i polskiego w Galicyi 1838—9, Ukrajinske skazke 1835, Maloruskija povjesti 1837, Wojeicki: Pieśni ludu Białochrobotow, Mazurov i Rusi znad Bugu, s dolaczeniem odpowiednich pieśni ruskich, serbskich, czeskich i slowianskich 1836, Milovuk: Pjevanija crnogorska i hercegovačka 1833, Ruthenische Volkslieder Rusalkaja Dnjeprava 1837, Kollár: Zpěvanky (slovaške) 1834, Erben: Pisné národní v Čechach 1842, Vuk: Srpske narodne pjesme 1824—33 itd. In s takimi zbirkami primerjaval je Vraz slovenske národne pesni, dà on jih je primerjal ne samo s slovanskimi, temveč kakor se iz njegovega pisma, Prešérnu dne 19. nov. 1837 doposlanega, vidi, tudi z latinskimi (v Čelakovskega českem prevodu), s španskimi (upotrebljujõe stare romance v Grimmovej izdaji: Silva de romances viejos 1831) in z novogrškimi (v Possartovej novogrškej slovnici, a prosil je Kastelca tudi za Müllerovo in še bolje za Faurielovo zbirko novogrških národnih pesnij).

II. Slovenske národne pesni začenja Vraz, kakor je bilo omenjeno, leta 1833. nabirati najprej v svojem rojstvenem kraju (rodil se je v Cerovci v fari Svetinjskej med Ormožem in Ljutomerom), a potém pomnožuje peš potujoč po ostalej Štajerskej, po Kranjskej 1834, Koroškej 1837 in po zapadnej Ogerskej 1838 svojo zbirko z novim cvetjem. Pri tem vzpodbuja tudi rodoljubne znance, naj nabirajo zánj, vzlasti prijatelja Jos. Muršeca (tedaj kaplana pri sv. Miklavži bl. Ljutomera), kteremu na pr. v pismu iz Gradca dne 5. dec. 1833 pravi: „Ne pozabte še skerbno i zvesto slovenskih pripovedi, i druga, kaj še nam narodnosti ostalo, pobirati, ar bi tega znali še letos lnošiti“ (?); a pozneje l. 1837. piše istemu (Mursecu): „Če kaj s g. Simičom od sv. Barbare skup pridete, povedte mu, kaj ga jaz lepo prosim, al mi nebi on nekoliko narodnih pesmi s tistih krajov zebravši poslal, posebno pa en dvojospév, ki se pre tak nekak popevlje, kak so mi g. Dominkoš pravili, kaj so jo v Zaversji slišali:

Rybiči: O deklíce ljubljene, — al nas Vi ljubíte?

Dekliči: Hm — hm, ja — ja, — z serdea pravega. itd.“

In od več stranij prosi Vraz zaporedoma prineskov za svojo zbirko národnih slovenskih pesnij, poimenoma Prešérna, Jarnika, Kastelca, Smoleta, Rudeža, Korytka (prognanega Poljaka v Ljubljani), a kakor se vidi iz njegovih pisem, od začetka ne baš z velikim uspehom. Tako piše Vraz Jarniku nekder v začetku leta 1838:

„Ich bin gegenwärtig nebst meinen Obligatstudien mit der Ueberschreibung und Commentierung unserer oberilirischen besonders steirischen Nationallieder, deren Zahl sich auf 340—50 beläuft, beschäftigt. Herr Schaffarik hat mich auch zum Volksliedersammler Kroatiens, Krains und Kärntens ereirt, aber ich muss Ihnen gestehen, dass ich ausser zweien kroatischen, einen kärntnischen und einigen wenigen krainischen nichts in meiner Sammlung besitze. Könnten Sie mir nicht etwas aus Kärnthen zufliessen lassen, um der von Schaffarik ausgesprochenen Erwartung genügender zu entspre-

chen? Besonders grossen Mangel hab' ich an echt historischen Liedern, wenn ich nicht viel mehr dazu bekomme, so werde ich müssen diese wenigen mit Schaffariks Worten: „*dějiny služebného poddanstva (náhm. Slovanův) trati se v blesku hrdinských činův jejich panův, jimiž tito v bojích svýh na újmu mnohých národův se proslavili*“ begleiten. Was singet und fabelt bei Ihnen von Kralj Matjaš. Dieser Mann ist der wichtigste Held seit Samo und Přemysl Ottokar unserer Schicksale. Er war geborner Slowene, unter ihm war die stara pravda im grössten Flor. — Könnten Sie mir nicht bei Gelegenheit etwas von den nationalen Ueberresten unserer Gebräuche bei Geburthen, Hochzeiten und Begräbnissen, ferner von dem Koledovanje, dem Spinnen, und des Getreideschneidens mittheilen, wie sie sich noch in Kärnten vorfinden? — Bringen auch noch bei Ihnen die Schnitterinnen einen Aehrenkranz mit nach Hause, und was hat es nach Ihrer Meinung für ein Bewandniß mit diesem Kranze? Die Herrn Kastelic und Dr. Presern versprochen mir ihre Volksliedersammlungen, aber ich habe erfahren, dass sie gegenwärtig ihre Volkslieder 45 an Zahl einem polnischen Exulanten Namens Koritko zur Herausgabe übergeben haben. Koritko hat auch meine Sammlung angesprochen, aber es ist mir unmöglich diesem meinem liebsten Zieh-Kind durch fremde Hände den Segen zum Eintritt in die literarische Welt auflegen zu lassen.“¹

III. Nabravši večji del sam in nekoliko s pomočjo nekterih domoljubov doberšno zbirko, začenja Vraz, vzpodbujan še po Šafariku, skupljeno blago razbirati, urejevati ter prvi zvezek pesnij za tisek pripravljati. Iskaje naročnikov piše iz Zagreba, kamor se je bil jeseni l. 1838. preselil, tudi drugim, na pr. Muršecu, Kočevarju, naj zbirajo naročnikov za knjigo, ktera se ima kmalu v tiskarni dr. Lj. Gaja tiskati začeti. A čujmo, kako govori Vraz v pismu do Kočevarja dne 15. jan. 1839:² „Moje delce narodnih pesnij je še le te dni pod tisek prišlo ter hoče mojo mošnjo dobro izplitviti, kajti Gaj izgubivši mnogo pri Rušćevem in Kukuljevićevem delu, meni sedaj na posojenje tiskati ne more. Jaz sem svojemu svaku pisal, naj mi denarje pošlje, a do sedaj nimam odgovora . . . Vse mi prorokuje, da bodem pri tem izdanji mnogo izgubil. No naj bode, kakor si bodi! jaz hočem na vsak način plod svojega šestletnega truda na svetlo dati. Ako tudi polovico izgubim, gre v ime božje — na žrtvenik domovine. Prosim Te pridobi mi naročnikov čim več tem bolje. Kmalu bodeš oglas v Danici čital ter zvedel ostalo. Kar se tiče denarjev, pomagaj mi z nekoliko desetaki, čim več tem bolje. Čez pol leta dnij Ti vse povrnem, ko bi moral tudi svoje vino pod ceno prodati.“ — Med tiskanjem piše Vraz 26. maj. 1839 ted. bogo-

¹ Na ona vprašanja odgovarja Jarnik (v Blatogradu 21. maja 1838) Vrazu med ostalim: „Von kralj Matjaš habe ich meines Wissens keine Lieder gehört. Sie können vielleicht existiren, ohne das sie meine Ohren erreicht haben, oder sind sie schon ausgestorben, wie leider die meisten von den ältesten.“ (Letop. Mat. slovenske 1877. 156)

² Od konca leta 1838. piše Vraz vse „ilirski“ (zadnje njegovo slovensko pismo je Muršecu od dne 17. dec. 1838). Da nekteri naših čitateljev vsebino lažje razumejo, zato Vrazova dotična pisma slovenim.

sloven Malavašiču v Ljubljano: „Moja knjiga: „Narodne pesni slovenske“, obtičala je s svojo ednajsto pōlo, ker mi tukajšnji konsistorij, kteremu pripada cenzurstvo, pri daljih ostalih pōlah velike ovire (prēke pre-pone) dela z odtegnenjem svojega dovoljenja. No sedaj zopet položivši jih t. j. moje narodne legende pod varstvo teh prestrogih gospodov, nadejam se, da po treznem pretehtanji mojih prednesenih razlogov meni imprimata odrekli ne bodo . . .“

Nekje v sredini leta 1839. zagledajo vendar te „narodne legende“ in „najmileje gojenčee“ Vrazovo beli dan pod naslovom: „Ilirski Slovenci. I. Narodne pesni ilirske, koje se pēvaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske. Skupio i na svēt izdao Stanko Vraz. Razdělak I. U Zagrebu. K. P. Ilir. nar. tiskarna dr. Ljudevita Gaja. 1839.“ v mal. 8° na XXVI. + 204 str. s posveto Vuku Stefanoviću Karadžiću „u znak harnosti (hyaležnosti) za ugodne nauke, koje prima čitanjem njegovih narodnih děläh Stanko Jozipović Vraz, Slovenac Cerovčanin.“ — V prvem predgovoru, pisanem „ilirski“ v Illovcih (pri sestri) 15. maj. 1839, razlaga Vraz svrhe, načela in nazore, ktere je imel pri izdavanji svoje zbirke. Mrzosti, nesloge med slovanskimi plemeni — pravi — je krivo to, da se med seboj ne poznajo, nego sprejemajo laži in zasmehovanja, ktere tuje razširjajo: zatō je treba, da eno pleme spozna drugo v pravem bitji in življenji, a to se najjasnejše razodeva v narodnih pesnih, pripovestih in običajih, po kterih se bodo sorodna plemena v svojej enakosti in svojej duševnej velikej vrednosti spoznala ter se eno drugemu priljubila. Zbiranje in izdavanje tega narodnega blaga začel je bil prvi And. Kačić „v dolnjih straneh Velike Ilirije“¹ sredi minolega stoletja; z njim skoro istodobno nekteri Rusi; v našem veku izdali so že zbirke: iz južnih krajev Vuk Štef. Karadžić in S. Milutinović; česke Čelakovsky, slovaške Kollár; poljske Waelaw z Oleska, Wojcicki; ruske Kiršej Danilov, Saharov, Snegirev, Čerteljev, Maksimović in dr. Kaj pa vi — tako vpraša Čelakovsky — Slavjani, kteri prebivate na plodonosnih bregovih Save in Drave in drugih krajih? Obdelujete li vi molkom zamolknoli vaša polja? Gonite li vi brez pesnij na pašo vaše črede? Ali brez pesnij prebijate dneve svojega življenja? Našlo bi se brez dvombe tudi pri vas pesnij, ali ni ga, kteri bi jih iskal. — „Istina, g. Čelakovsky — odgovarja Vraz — prava istina! Mile naše sestre za Muro, gorju Dravo in gorju Savo pevale so in zmirom še pevajo, kedar ali plevejo, ali žito žanjejo, ali terejo, ali predejo, ali živino pasejo, ali vodo ali travo nosijo. Ne odmeva njihova domovina od ranega jutra do temne noči od slovenskih veselih pesnij, temveč one oživljujejo z njimi z ene strani

¹ Vraz razdeluje Ilire na „gornje“, „srednje“ in „dolnje“, a to so mu odnesno: Slovenci, Hrvati in Srbi (?).

mesta in trge hrvatske, a z druge opominjajo nezveste bregove Blatnega jezera na davno minole čase.“ Ali do sedaj učeni možje v teh krajih niso mnogo marali za priproste pesni svojega naroda, nego so se hranili s tujimi izviri, ali so pak premamljeni od lepote takozvanih srbskih národnih pesnij, hvalili samo trude Vukove, ne misléč, „da tudi oni na livadi stojé, na kateri rastó in cvetó, akoprav ne tako divne, vendar za narodoslovje slovansko nič manj dragocene rože národne poesije slovanske; dà nekteri so celó v svojej nevednosti boj napovedali národnim običajem, posebno pesnim, da jih izkoreninijo kakor z mečem v roki zaklinjajóč svoje mlade brate in sestre, naj popusté pesni, s kterimi so jih nekđaj matere zibale, češ da „jih je sama peklenska hudoba po svojih pomagaveih toljko na svet kak ljuke v pšenico zasjala.“ Ista nemarnost vladala je tudi gledé ostalih na duševno življenje naroda spadajočih stvari, in redki so bili možje, kteri so se v naših gornjih krajih s srpom v roki podajali na národno polje, ktero je zarés polno zrelega žita.

Sicer je že o. Dizmas Zakotnik (um. 1793) nabral bil nekoliko kranjskih národnih pesnij, ali njegov rokopis se je nekam izgubil. Vodnik je izdal že leta 1807. éno kranjsko junaško národno pesen „Pegam ino Lambergar“; „no žalibože! on ni imel onega pravega bistrega očesa, ktero je druge v tem poslu srečnejše zbiralec vodilo; zató je bil pozneje pri urejevanji na stran poti zašel.“ Ostale pesni v njegovej zbirki namreč, kterih rokopis je Vraz l. 1837. v knjižnici ljubljanskega lyceja bil pregledal, „so malo ne vse po posebnih gramatičnih in estetičnih načelih prenapravljené, v kateri podobi jim je izginola ona prava narav. ona značajna lastnost, po kateri se slovanske národne pesni od národnih pesnij drugih narodov odlikujejo.“ Za Vodnikom zbiral je bil najobilnejše And. Smole (nektere v „Kranjskej Čbelici“ II. III.), potém Prešeren, Kastelec, M. Ravnikar, Rudež; ali vsi ti samo po Kranjskej, in rokopisov niso tiskali. Prvi, ki je obéno zbirko slovenskih národnih pesnij namerjaval izdati, bil je Emil Korytko, kteri je iz Poljske prognan l. 1837. prišel v Ljubljano ter se s celo dušo lotil tega posla, razglasivši v „Illyrisches Blatt“ 1838. 23., da hoče vse blago na národnem polji v Kranjskej zbrati in izdati. Preje imenovani nabiralci izročé mu svoje zbirke, ali navdušeni mladi Poljak umre meseca januarja 1839. A tudi njegov urejeni rokopis ni tak, kakoršen bi moral biti. „Iz nekoliko meni od njegove zbirke priobčenih pesnij — veli Vraz — razvidel sem, da se je dal i on, ne znajóč naravi narečja gornjeilirskega (t. j. slovenskega) in njegovih mnogobrojnih različenostij v izgovarjanji besed, kterega znanje ne zahteva samo preiskovanja od več let, nego tudi znanje ostalih narečij slovanskih, zavesti nekterim nepoklicanim pomočnikom. Ima namreč njegov rokopis mnogo krivih, njemu za národne podvrženih pesnij, a od ostalih so mnoge izkrivljene in popačene po posebnih načelih, po vse prikrojene po kakih takih

pravilih enostranih slovničarjev.“ Drugi pogrešek pri tej zbirki je to, da so pesni zbrane po narekovanji, ne po pevanji národnem, po katerem se uprav morajo zapisovati; kajti samo tedaj jim ostaja prava pesniška mera, kakor uči Vraz, češ da „oni, ki pesni narekujejo, niso, kar že tudi Vuk omenja, ljudje, na ktere bi se mogel zbiratelj naslanjati: oni namreč pesni narekujejo, kakor jim na jezik prihajajo, a oni pa, ki jih pevajo, ne morejo vodjeni od metra, ki vedno z napevom v enakem koraku teče, niti besedice preveč dodati.“ — Vse te pomanjkljivosti nahajajo se tudi v knjižici: „Slovénske písni krajskiga národa“, zvezek prvi, v Ljubljani 1839, str. 136, po Blazniku izdan iz zbirke Korytkove, a „proti očitnej volji Korytka, kateri je bil obečal, da jih bode v novem organiskem pravopisu izdal, — v starej, trohljivej bohoričici, in tako jim je založnik zadelal pot v srednje in dolnje predele ilirske, kakor tudi v ostale slovanske pokrajine.“ Zakaj „národne pesni slovanske, naj si bodo iz ktere koli kraja, so občinsko dobro slovanstva. Treba jih je torej pošiljati v svet v opravi, ktera je najbolj znana in Slovanom najljubša“ — a to je sedaj takozvana „gajica“. Toliko o kranjskih. Iz koroških in štajerskih stranij pak do sedaj niso rekel bi nikakšne národne pesni tiskane razven dveh koroških v Čelakovskega zbirki (Slovanské národní písne I.): knjiga: „Posvetne pesmi med Slovenskim narodom na Štajarskem“ v Radgoni 1827 izdal Pet. Dainko v svojem znanem pravopisu, ima samo eno edino národno: Nesréčni turski snóboki, a tudi ta je že tako rekóč brez národne obleke; isto tako tudi zbirka: „Pesme po Koroškim in Štajerskim znane“ v Celovci 1833, izdal Mat. Ahacelj, ki ima samo eno pravo národno: Lavdon pod Belim Gradom, in tudi tako, kakor je o onej rečeno: vse ostale pesni v ovih dveh zbirkah pa so od umetnih pesnikov pisane.

Vrazova namera s tem delom je, kakor sam pravi: „Da snamem bratom z očij ono staro mreno, da iztrebim tuje lažnjive vesti, da razjasnim istino, da podkrepim národno ljubav, da dovedim enoplemenost gornjih in dolnjih bratov, da priložim vsaj kamenček k slogi vseilirskej: odločil sem sestaviti éno zrcalo, v katerem bode po mogočosti zbrani vsi žarki národnega življenja gornjih Ilirov“. Načelo pak mu je: „narisati obraz naših bratov Slovencev tako, kakoršen je: predstaviti stvari v njihovej prirojenej ali naravnej opravi, brez vsega umetnega belila ali rudečila, t. j. da ničesar po sili časa popačenega ne polepšam, na pr. da v pesnih ktero tuje besedo izpustim, da takošno s pravo slovensko nadomestim itd.“ „Znam — veli — da se v našem času, kjer se imamo za svetinje naših prednikov s tolikimi razkačenimi sovražniki boriti, kjer se torej ono Tacitovo: „sine ira et studio“ mora večkrat prelomiti, — dovršeno tako delo ne more sestaviti; no vendar morem zagotoviti občinstvo slovansko, da bodo moje knjige sodržavale čisto gradivo, po katerem bode kateri koli moj naslednik mogel slobodno in v miru zgraditi zvest in

popolen obraz o národnem duševnem življenji Ilirskih Slovencev. In tako torej prinašam s slobodnim srcem te plodove svojega truda v sveti hram matere Slavije.“ —

Tako je torej Vraz prvi izdatelj občne zbirke slovenskih národnih pesnij iz dežele štajerske, kranjske, koroške in zapadne ogerske (škoda da še manjka goriške ter deloma isterske!), a to čistih pesnij národnih v izvirnej neizpremenjenjej obliki njihovej, pridržujoč jim vse „provincionalizme in idiotizme“. Razvèn tega, da je ova knjižica prva s slovenskim tekstom v „gajici“ tiskana, torej za nas Slovence literarno-historične imenitnosti, — važna je še zaradi tega, ker je izmed vseh do sedaj izdanih zbirk slovenskih národnih pesnij najvernejša in najkorektnejša. Zató pak je bil o njej tudi obširnejši govor.

Pesni same v tem I. zvezku, vseh skupaj jih je 114, razdeljuje Vraz na „Davorije“ (16) in na „Balade, romance“ (98). Med „davorijami“ je 6 štajerskih in 10 kranjskih, med „baladami, romanci“ pak 64 štajerskih, 5 ogerskih, 22 kranjskih in 7 koroških. Pri nekterih je zabeleženo ime kraja, okolice in vasi, od koder je pesen, posebno pri štajerskih in to največ iz okolice ljutomerske, in tudi ime zapisatelja, med temi: M. Prelog, Jos. Muršec, Dav. Terstenjak, Trezika Križaničeva, Jak. Košar, Rud. Gödel, Vek. Sparavec, J. N. Leskošec, zbirka Mat. Ahacelja (štaj.), dr. Prešeren, M. Kastelec, Ant. Rudež, Ivan Kukuljević Sakeinski, zbirka E. Korytka, Kranjska Čbelica III. IV. (kranj.), Jos. Varga, Stev. Soldatić (og.), U. Jarnik, Fr. Zenne, J. Mayer, zbirka Čelakovskega (kor.).

(Dalje pride.)

Nekaj o zadrugi in inokoštini.

V „Revue de droit international“ objavil je nedavno prof. V. Bogišić zanimiv članek o jugoslovanskej obitelji, ki je izšel potém tudi kot posamezna brošura.¹ Razprava je namenjena v prvej vrsti sicer le juristom, ki se pečajo s slovanskim pravom, kljubu temu pa menda ne bode odveč, da opozorimo na njo, ker je tvarina zanimiva za vsakega, komur je količkaj mar na tem, da spoznava kulturne in socijalne razmere slovanske. Zraven tega je v njej le premnogo stvari, ktere v poštev jemati menda posebno sedaj ni odveč, ko se tudi pri nas za kmetsko obitelj snuje neka lex specialis. Kako vestno in jasno razkazujejo se v tej raz-

¹ De la forme dite inokosna de la famille rurale chez les Serbes et les Croates, Paris, E. Thorin, 1884.

pravi strašni, narod in njegovo blagostanje pogubljujoči nasledki slabih, dejanskim razmeram ne odgovarjajočih zakonov, ktere so izumili neuki bureaukrati, slabo podučeni legislatori pri zelenej mizi! Ravno obiteljsko pravo, ako je po zakonih slabo urejeno, škoduje najbolj narodu.

Bogišić se v uvodu svoje razprave čudi, da kolikor so se tudi do sedaj juristi in sociologi, ethnografi in zgodovinarji z jugoslovansko obitelji pečali, da vsi ti vendar le eno vrsto opisujejo, tisto obliko jugoslovanske obitelji namreč, ktero navadno „zadruga“ nazivljemo, med tem ko so „inokoštino“ povsem zanemarjali. To je razumljivo, ako pomislimo, da ima zadruga takov poseben značaj, da se ni mogla prezreti, kar se je zgodilo pri inokoštini, ki je po zvanje naše mestne — tudi pri Jugoslovanih povsod po rimskem pravu prirojenej — obitelji povsem enaka. Tako na pr. trdi Božidar Petranović, ki je na glasu kot dober poznavatelj jugoslovanskih običajev, da kolektivna last, ki je podstava zadrugi, le tako dolgo traja kakor zadruga; ko ta razpade ter ste v hiši dve ali celo le ena obitelj, pa postanejo vse stvari osebna last posameznikov.

Vuk pravi, da je zadruga = *Hausgemeinschaft* (im Gegensatz der einzelnen Familie); *plures familiae in eadem domo*, med tem ko je inokoština = *der Zustand, da man inokosan ist, vita cognatis destituta*.

Naravno, da Vuku drugi pisci sledé. Ravno tako tudi zakonodavci mislijo, da je inokoština bistveno različna od zadruge ter da ste inokoština na kmetih in mestna (= rimska) obitelj enaki. Za mesta se naravno razlika med inokoštino in zadrugo ne dela, ker te po mestih ne nahajamo.

Bogišić skuša dokazati, da to po zakonodavcih v paragrafe vlito mnenje ne odgovarja niti resnici niti naravi stvari. V dokaz navaja najprej razne običaje, ktere je sam opazoval v Črnej gori. Oče tamkaj tudi v inokosnej obitelji ne sme brez dovoljenja odrastlih sinov razpolagati s premoženjem, ne *inter vivos*, ne *mortis causa*. Ako oče iz ktereга koli uzroka za vodstvo obitelji nesposoben postane, tedaj se mu vodstvo — ktero pa zmirom le v sporazumljenji z odrastlimi sinovi izvršuje — tudi lahko odvzame. Ako odrastli sinovi zahtevajo razdelitev premoženja, dobi oče ravno takov del, kakor vsak sin. Zbog tega tudi smrt očeta, ki v inokoštini ni več imel vodstva, ničesar ne izpremeni, in ako je imel do smrti vodstvo, izvoli se po njegovej smrti le novi vodja, — da ne rabim le za vodjo zadruge običajnega izraza: *domaćin* — sicer ostane vse pri starem.

Ali ni to popolna sličnost zadruge ter inokoštine?

Take odnošaje opazoval je Bogišić sam tudi izven Črne gore, po Hercegovini itd. Drugi pisatelji se *ex professo* s tem vprašanjem še bavili niso, torej tudi le mimogredé kaj omenjajo o njem. Pomenljivo je vsekako, da Utješenović pravi, „dass selbst in der einzelnen Familie die Haus-

communio besteht“. Pisatelj opozoruje nadalje na biologijo familije. Obitelj, ki broji danes dva člana, imela jih bode po preteku časa menda 30, in obratno. Za obitelj, ki obstoji le iz moža in žene, ne boš uporabljal zakonov, ki določujejo razmere med stariši in otroki. Zbog tega pa ti zakoni niso neveljavni, ampak samo in statu latenti. Pride čas, da jih boš moral rabiti. Tudi kmetska obitelj se izpreminja, vedna je fluktuacija med zadrugo in inokostino. Te izpremembe, ki se zgoli broja članov tičejo, pa naj bi uplivala ter izpreminjavale naravo in princip obitelji? Gotovo da ne, ampak nasledek je le ta, da za časa inokostine tiste pravne določbe, ki ravnaajo interfamilialne razmere v zadrugi, ostanejo in statu latenti ter zadobé popolno svojo aktuelno moč, ko rastoča obitelj zopet broji mnogo članov.

To svoje mnenje podpira Bogišić tudi z jezikoslovnimi razlogi. Zadrugo imenuje narod tisto obitelj, ki broji precej veliko število delavnih močij, ne da bi se razločevalo, so li vsi potomci tistega očeta ali ne; to pa tudi za inokostino ni odločilno, ali treba je, da ima taka obitelj le malo število delavnih močij. Krivo pa je povsem, pravi Bogišić, ako Vuk piše, da je zadruga: več obitelji, ki imajo skupno gospodarstvo, kajti v tej obliki in v tem pomenu pré narod izraza „zadruga“ ne pozna, kakor tudi „inokostine“ ne. Narod imenuje vsako obitelj „kuća“; ako je v njej mnogo rok za delo, je „zadružna kuća“, sicer pa „inokosna“. Kot samostavnik znači torej v današnjem narodovem jeziku beseda zadruga le delavne moči, ki so obitelji na razpolaganje, nikakor ne obitelj samo.

Pomenljivo je tudi, da nobeden srbski zakon do sedaj veljavnega civilnega zakonika ni rabil samostavnika „zadruga“, temveč posluževal se je le pridevnikov: zadružan, oziroma inokosan. Ker je Bogišić prepričan, da narodna govorica besed: zadruga in inokostina v smislu, v katerem jih pravniki rabijo, da bi namreč značile dve bistveno različni obliki obiteljski, ne pozna, prepričan je tudi, da narod za te razlike, ktere so pisci stvarili, ne vé. Zadruga je bistveno tako urejena kakor inokostina, tista institucija, le dvoje različnih phas v razvitku kmetske obitelji. Krivo je torej, le združbi več obitelji pripoznavati značaj asociacije, a tajiti ga tam, kjer interfamilialnih razmer ni. Bogišić pride do zaključka, da je kmetska inokosna obitelj popolnoma različna od mestne ali rimske t. j. naše zapadne obitelji, in da je enaka s tem, kar se obično „zadruga“ imenuje (*identique, quant à sa nature, à ce qu'on est convenu de nommer zadruga*).

Razvidno je vsakemu, koliko zmot, anomalij in protislovja je moralo dosedanje krivo tolmačenje v zakonodajstvu kakor v teoriji pouzročiti. Kolikokrat se je čela institucija kodifikovala, in nikdo se ni spodtikal nad tem, da se je skušalo, tako trdno ukoreninjeno in močno razvito pravno institucijo po sili v že prej na papirji — brez ozira na realno

življenje stvarjeno obliko spraviti. Ljudje so z neko čudno doslednostjo skušali vse zjednačiti. Zadruga jim je strašansko nagajala. Po vsej sili so jo hoteli odstraniti, da potem — sličnost zadruga ter inokoštine jim ni bila poznata — po mestu in po deželi vlada isti obiteljski zakon. Podirali so staro poslopje, toda kako novo sezidati, s tem si glav belili niso. Naiven, pravi Bogošić, bil je napor, uvesti za vse stanove eno ter isto obliko obiteljsko, posebno ko se je mislilo, da je edino zveličavna — oblika rimske obitelji. Gospoda so v naglici prezrli, da se pri malo ne vseh evropskih narodih kljubu vsem zakonskim določbam nahajajo različne oblike obiteljske, različne v prevažnih, premoženja se tikajočih določbah.

Ne vém, ali se mi je posrečilo, ne da bi bil v suhoparno — kakor pravijo — juridično dokazovanje zašel, razkazati hude posledke, ki jih morajo imeti zakoni dejanskim razmeram ne odgovarjajoči, osobito ako hočejo tako važne in narodu posebno svete razmere na njegovemu mišljenju ne odgovarjajoč način urejevati. Blagor narodu, dokler se osobito vprašanja, tikajoča se obiteljskega imetka, med članovi v sporazumljenji vseh uravnavajo; kajti ko prestopi prag rodbinske hiše jurist ter s svojo trdno in z ozirom na dejanske razmere le premnogokrat neokorno postavbo sega v te nežne razmere, katerih baš zavoljo njihove nežnosti prijeti ne more, tedaj pride s tem le prepogostoma tudi nemir in nezaupanje med ljudi, ki so do sedaj v patrijarhalnej slogi živeli. Fiat iustitia — a kaj so nasledki? Zatorej pozor, ako hočemo tako važne strani prava, kakor je obiteljsko, in sicer za najvažnejši del svojega naroda, za kmeta, predrugačiti. Preučimo prej natanko razmere našega naroda, glejmo, ali mu bode z ozirom na te tudi ugajalo, kar se je drugod dobro obneslo, in potem glejmo še na samega sebe, ali imamo to, kar je Savigny nazval „Beruf zur Gesetzgebung“.

Dr. Janko Babnik.

Drobnosti.

Knjige družbe sv. Mohorja. Družba sv. Mohorja razpošilja ravnekar za l. 1884. knjige svojim udom. Kakor druga leta, tako dobi tudi letos vsak družbenik po šest knjig raznega sodržaja, in sicer sledeče: I. Življenje preblazene Device in Matero Marije in njenega prečistega ženina svetega Jožefa. Popisal Janez Volčič, duhoven ljubljanske škofije. III. snopič, pól 10, str. 305–456 + VIII v 4°. S tem snopičem se konča prvi del cele knjige. Tvarina se je v tem zvezku malo skrcila, ker se je zdela nekterim ocenjevalcem preobširna, in upati je torej, da bode ta snopič sedaj vseskozi ugajal. — 2. Cecilija. Cerkvena pesmarica. Po naročilu „Cecilijinega društva v Ljubljani“ uredil Anton Feerster. II. del, pól 17, str. 64 + 205–412 v mal. 8°. Ta del donša pesni k sv. obhajilu, Marijine pesni, pesni k svetnikom in šest

raznih pesnj. Na prvih 64 str. nahajamo molitvenik; tako bode „Cecilija“ pevcem kakor nepevcem mogla služiti za molitveno knjigo. Marsikje se čuje, da prosti narod ni zadovoljen s to knjigo, ali uverjeni smemo biti, da bode to krasno in imenitno delo važen uspeh imelo v razvitku crkvenega in narodnega petja. Pastir mora biti modrejši od črede, in tako naj tudi peveci navajajo neuki narod k dostojnemu, pravilnemu petju. Za ključ in vodilo jim služi ta pesmarica. — 3. Občna zgodovina za slovensko ljudstvo. Spisal Josip Starč, kr. profesor više realke v Zagrebu. X. snopič, pól 12, str. 89—280 v 8°. Ta zvezek občne zgodovine nam opisuje, kaj se je godilo po Lutrovoj reformaciji v nemškem cesarstvu in po raznih avstrijskih deželah od cesarja Karola V. do Jožefa II. (1530—1790). Upamo, da bode tudi ta zvezek, kakor poprejšnji, ugajal potrebam priprostega naroda in učee se mladine. — 4. Slovenski Pravník. Poduk o najpotrebnejših zakonih. Spisal dr. Ivan Tavčar v Ljubljani. II. snopič, pól 9, str. 161—304 v 8°. Drugi zvezek „Slov. Pravnika“ podučuje o zapuščinah, testamentih in obravnavah, razklada lastninsko in postavno pravico, govori o prirasti, o izročitvi itd. O vrednosti prvega snopiča so se strokovnjaki jako pohvalno izrekli, in isto hvalo zasluđuje tudi pričujoči zvezek. — 5. Miklova Zala. Povest iz turških časov. Spisal dr. J. Sket. Slov. Večernic 38. zvezek. Str. 1—96 v 8°. Ta povest nam predoeuje v osemnajstih poglavjih sliko iz ene dobe naših koroških pradedov, ko je divjal po deželi ljuti Turek. Spomin na našo junakinjo še živi v ljudskej govorici po Rožnej dolini. Pisatelj je hotel ta spomin oteti pozabljivosti porabivši ga kot snov imenovanej povesti. V koliko se mu je pa to posređilo, blagovolijo naj čitatelji sami razsoditi. Pričejan je še kratek zgodovinski dodatek, da bode priprosto ljudstvo ono žalostno dobo tem bolj razumevalo ter vedelo dostojno ceniti junaštvo naših pradedov. — 6. Koledar družbe sv. Mohora za navadno leto 1885. Str. 166 + 74 v 8°. Prvi del sodrđuje koledar in imenik vseh družbenikov, drugi pa nam podaje raznih podučljivih sestavkov. Razgled po svetu je mično sestavlil J. Vrhovec. Posebno zadovoljni pa smo z životopisi umrlih rodoljubov. Tú se spominja častni korar in semeniski vodja Štefan Kocijančič, družbin poverjenik č. g. Matevž Pirc, stolni prošt lavantinske crkve Franc Sorčič, državni in deželni poslanec Miha Herman, starosta lavantinskih duhovnikov Anton Žuža; prav obširen životopis o knezoškofu ljubljanskem Janezu Krizostomu Pogačarji pa je spisal Svetilko. Takí spisi so gotovo za naš narod jako pripravní. On se naj po njih uči, koga ima v današnjih viharjih časih posnemati, da ne omaga v veri in rodoljubji. Vsak umrli zasluđu rodoljub najde naj v družbinem koledarji dostojen spominek! — Praktičnim potrebam služi spis: Živinski potni list, v svarilo pa sestavek: Varujte se ognja!

Družba šteje letos največje število udov, kar smo jih kdaj imeli. Letos je 557 dosmrtnih in 27.945 letnih, v kup 28.502 udov, torej 112 več nego lansko leto. Ponosno se smemo ozirati na to ogromno število, in prepričani smo, da so družbini poverjeniki storili popolnoma svojo krščansko in domovinsko dolžnost. Le glejmo, da ne zaostanemo v svojem delovanji za to koristno podjetje. Narod bode vedel vedno častno ceniti svoje neutrudljive delavce in buditelje. Zatorej hvala in slava vsem, ki ste k tako sijajnemu razvitku pripomogli.

Navedene knjige obsegajo 69 pól, a tiskale so se v 29.000 iztisih. Družba razpošlje torej nad 170.000 bukev med slovensko ljudstvo; vsak ud dobi šestero knjig za letni donesek énega gold. Družba je imela letos stroškov 30.698 gold. 30 novc., od dohodkov jej je ostalo 26 gld. 29 novc. Matična glavnica iznaša 16.941 gld. 79 novc. gotovine in 200 gld. v obligacijah.

Za prihodnje leto je odbor zopet razpisal darila: a) 140 gold. za štiri kračje izvirne povesti, in ravno toliko za štiri podučne spise, vsakemu proizvoda po 35 gld., v obsegu vsaj $\frac{1}{2}$ tiskane pole. Rokopisi naj se do 1. majnika 1885 dološljejo.

Družbin odbor si je in si bode vedno po svojih močeh prizadeval, da zadostuje opravičenim terjatvam svojih udov. Vse želje in nasvete, ki se beró po raznih časopisih ali jih pa č. g. poverjeniki zabeležujejo v zapisnih polah, uvažuje odbor in jih preudari na vse strani. Zatorej naj nikdo ne misli, da odbor pametnih nasvetov ne posluša. On je za vsak dobri in koristni svét pristopen. Iz nekterih strani se je nasvetovalo in tudi po časopisih pondarjalo, naj se imenik izpusti in ta prostor z bolj-šim berilom nadomesti. A glejte, takoj je došlo mnogo poročil, ki se za imenik na vse pretege potegujejo, in večina poverjenikov navajala je zá-nj takih razlogov, da ne more odbor od prejšnje navade nikakor ne odstopiti. Drugi so zopet nasvetovali, naj se knjige v enakej obliki in vezane podajajo družbenikom. Prvo bi ne bilo dobro, ako bi se strogo izvedlo, kajti knjige služijo različnim potrebam; druga oblika ugaja za dom, druga za erkvono rabo. Sicer pa se odbor ozira na enakost oblike kolikor mogoče. Gledé vezanja pa je opomniti, da bi poslednje ogromno veliko stalo, ako bi hoteli knjige vezane podajati svojim udom, in to je nemogoče. Sicer pa lahko vsak ud veznino že naprej plača za svoje knjige in dobil jih bode po volji vezane, kakor jih tudi dobiva mnogo družbenikov. Snopiči pa se itak ne morejo vezati zavoljo nadaljevanja. Toliko se nam je potrebno zdelo postaviti, da se ne bode odborovo ravnanje in delovanje krivo tolmačilo.

S.

Poučeni konjerejee. Knjižica izdana in darovana od štajerskega konjerejskega društva svojim društvenikom. V Mariboru 1884. Založilo štajersko konjerejsko društvo. Tiskal Jan. Leon. 8° str. 69. — L. 1868. so nekteri konjerejci v Gradii osnovali konjerejsko društvo za celo štajersko deželo. Namen temu društvu so postavili vsestransko pospeševanje razumne konjereje, kar skušavajo z različnimi sredstvi doseči. Glavna sredstva so uplivanje pri odbiranji državnih žrebcev za razne žrebarske štacije, premiranje lepih konj, nameščenje ekrajnih živinozdravnikov in poduk z besedo in knjigami. Z ozirom na zadnje sredstvo izdaje društvo nemški list: „Der Pferdezüchter“, in iz tega se večkrat primerni sestavki v „Slov. Gospodarji“ poslovenjeni nahajajo, a véasih izda društvo tudi primerne knjižice. Tako je ravnokar izdalo jako podučljivo knjižico pod gore navedenim naslovom v slovenskem jeziku. Zapopadek zanimive knjižice kažejo naslovi posameznih oddelkov, namreč I. Konjerejsko društvo štajersko. II. Kako pridemo k dobremu konjskemu plemenu ali rodu. III. Skrbeti je za snago v hlevih. IV. O poroštvih in poroštenih napakah pri konjih. V. Samljiva ali kužna smolika ali smrkelj. VI. Naduha. VII. Norost, tudi tiščavka imenovana. VIII. Smrkelj in črvivost. IX. Dolgo, mehko hrbitišče. X. Mesečni opravki konjerejca. XI. Krvavo hcanje. In naposled je pridejana tablica, po kateri spoznamo iz raznih zob, koliko je konj star.

Sestavo in prevod posameznih élanikov je oskrbelo uredništvo „Slov. Gospodarja“; zató ni treba posebej omenjati, da je pisava gladka in lahko umljiva, tvarina pa odbrana s posebnim ozirom na razmere slovenskega Štajerja. Konjerejsko društvo pa je knjižico izdalo ter s tem očitno pokazalo, da svoj namen gledé slovenskega Štajerja bolj razumi, kakor nektera druga graška društva, ki na štajerske Slovence nobenega ozira ne jemljejo. Društvo konjerejsko bode to knjižico svojim udom razdelilo, ali tudi pri knjigotrčcih se bode dobivala.

J. S—a.

Slovenski Delavec. V Trstu je začel z 21. sept. t. l. gospodarstveno-politični list „Slovenski Delavec“ izhajati. Ta list si stavi v zadačo, da hoče podučevati slovenske delavce osobito v Trstu o gospodarstvenih in političnih zaderah. Razločuje se pa po tem od drugih zloglasnih listov delavskih, da hoče biti strogo domoljuben, vnet za ožjo in širjo našo domovino. Pobijal bode socialistična načela ter éuval, da se pogubonosni nagledi socialističnih idealistov ne ugnezdijo tudi med našimi delavci ter jim uničijo mir in imetek. Ako ostane list zvest svojim v 1. števil. izraženim načelom, moramo ga biti veseli in želimo mu velik uspeh v krogih delavskih, priporočujoč ga ob

enem vsem rodoljubom. Izhaja pa vsako drugo in četrto soboto v meseci in velja do konca leta 50 novc. Naročuje se na-uj: Tipografia Figli di C. Amati. Via della Zonta šte. 7. Urednik in izdavatelj mu je August Bremic.

Bericht über die am 17. und 18. April 1884 in Laibach abgehaltene Agrar-Enquete. Zusammengestellt von Dr. J. Vošnjak, Landesauschuss-Beisitzer. Aus dem Slovenischen übersetzt. Laibach 1884. Verlag des krainischen Landesauschusses. Druck der „Narodna Tiskarna“. Str. 88 v vel 8°. — Poročilo o kmetijski enketi, katero smo v zadnjem snopiči naznanili svojim čitateljem, izdal je deželni odbor kranjski v nemškem prevodu. Z veseljem omenjamo to, ker služi vendar enkrat slovenski original v podlago nemškeje prestavi.

Grammatika jazyka starobulharského (staroslovenského). Sepsal B. Popelka. Uvodem a komentovanými texty opatřil Fr. Vymazal. V Brně. Tiskem Vil. Burkarta. Nákladem vlastním, 1885. Str. 187 v 8°. — V uvodu se omenjate na kratko pannonskoslovenska in bolgarska hypothesis o staroslovenščini; navajajo se pannonski spomeniki glagolski in cirilski itd. po Miklošičevej knjigi; Altslov. Formenlehre in Paradigmen, in na konec sledijo glagolska in cirilska pismena in jih pomen v primeri z glasovi českega jezika. Staroslovenske tekste beremo na str. 31—92 v prav obilnem izboru, z dobrim komentarom in tu pa tam 2 latinskim prevodom. Slovnica staroslovenska se obdeluje na str. 95—187, in sicer najprej oblikoslovje, nato glasoslovje in tvoritev imen. Pisatelj primerja šestokrat grške oblike staroslovenskim, kar je za gymn. učence celoma pripravno. Čudno se nam pa zdi, zakaj se od str. 117 začenši rabi latinita nam. cirilice v paradigmah. Knjiga se seveda vseskozi na Miklošičeva dela opira, le razdelitev pri imenu je različna od Miklošičeve metode. Pridobila bi pa knjiga za praktično rabo, ako bi se jej namesto latinskega tolmača pod črto pridejal kratek staroslovenski rečnik. Sploh nam je pa omeniti, da bode to delo praktičnim potrebam naših českih bratov dobro služilo, in tudi Slovencem smemo to knjige priporočati.

Slika Josipa Jurja Strossmayerja, 50 cm visoka in 33 cm široka, izšla je ravnokar in se dobiva pri opravištvu „Slovanovem“ po 50, po pošti pa po 56 novc. Kdor naroči deset iztisov, dobi ednjastega po vrhu. — Slika tega slavnega rodoljuba in mecena jugoslovanskega diči že dolgo let malo da ne vsako slovanko čitalnico. Ali malo je rodbin slovenskih, kjer bi podoba tega znamenitega moža navduševala naš narod na delo in trud. Zatorej se nam ne zdi odveč tukaj posebej poudarjati, da je opravištvu „Slovanovo“ sliko tega velezaslužnega rodoljuba izdalo ter tako vsakej slovenskeji hiši omogočilo omisliti si jo. Mimogredé omenjamo, da prinaša „Slovan“ v šte. 36 in sled. temeljit životopis o vladiki Josipu Jurji Strossmayerji iz peresa gosp. Milka Cepelića.

Bibliografski pregled na polji slovanske filologije. 1. Sborník statej po slavjanověděni, sestavlenýj i izdannyj učeníkami V. I. Lamanskago po slučaju 25-lětija ego učenoj i professorskoj dějatel'nosti. Sanktpeterburg, 1883. XXVIII + 495 str. lex. 8°. Razprave: 1. Uspenskij, F. N. Značenie vizantijskoj i južnoslavjanskoj pronii, str. 1—32. 2. Florinskij, F. D. K voprosu o bogomilach, str. 33—40. 3. Palbmov, I. S. Pamjatniki kirillo-methodejskoj stariny v Čechii i Moravii, str. 41—56. 4. Grot, K. Ja. Nove trudy po istorii Vengrii, str. 57—98. 5. Zigel, F. F. Istoričeskij očerk městnago zemskago samoupravlenija v Čechii i Polščě, str. 99—118. 6. An-nenkov, Ju. S. Mistr Protiva, „novyj“ češskij pisatel XV. věka, str. 119—126. 7. Pta-šickij, S. L. Novyja dannija dlja biografii Nikolaja Reja, str. 127—148. 8. Voskre-senskij, G. A. Valentin Vodnik. Očerk iz istorii slovinskoj literatury, str. 149—155. 9. Budilović, A. S. Ieronim Kavantin, poluzabytyj panslavist načala XVIII. v., str. 156—178. 10. Malinin, V. N. Grammatika Ioanna, ekzarcha bolgarskago, str. 179—195. 11. Annenskij, I. F. Iz nabljudenij nad jazykom in poeziej russkago sěvera, str. 196—211.

12. Semenovič, A. G. Ob osobennostjach ugorusskago govora, str. 212—238. 13. Petrov, A. I. Knjaz Konstantin Bodin. Očerk iz istorii Serbov XI v., str. 239—264. 14. Pegel, V. E. Učreditelnyja gramoty pražskoj oparchii, str. 265—330. 15. Krakau, V. A. Daničeskaja i lennaja zavisimost vostočn, okrain germanskoj imperii v X. i XI. vv., str. 331—341. 16. Syrku, P. A. Nėskolko zamėtok o dvuch proizvedenijach tŕnovskago patriarcha Evfimija, str. 348—401. 17. Sokolov, M. I. Stichotvorenija Jana Betto, str. 402—420. 18. Knjazev, G. M. Mavz Vetranic, dubrovnickij poet XVI stolėt, str. 421—449. 19. Sokolov, I. I. Mukačevskaja psaltyr XV. vėka, str. 450—468. 20. Brandt, R. F. Ob aoristė KHMb, str. 460—474. 21. Istomin, F. M. Po povodu toničeskoj teorii v slavjanskom narodnom tvorčestvė, str. 475—489.

2. Über die Mundart der Marmoroscher Ruthenen. (Ein Beitrag zur ruthenischen Dialektologie von J. Werchratskij.) Stanislau, 1883. 59 str. vel. 8°, velja 50 kr.

3. O waźniejszych własciwosciach języka ruskiego przez Dra. Emila Ogonowskiego. Osobne odbicie z X. T., Rozpraw Wydz. filolog. Akad. Umiej. W Krakowie, 1883. 64 str. 8°.

4. Historia języka polskiego przez Antoniego Kalinę. Tom pierwszy: Formy gramatyczne języka polskiego do końca XVIII. wieku. (Praca konkursowa uwieńczona nagrodą przez redakcyą „Biblioteki Waskawskiej“.) Lwów 1883, XXVII + 490 str. vel. 8°.

5. Die albanesischen und slavischen Schriften. Von Dr. Leopold Geitler. (Mit 25 phototypischen Tafeln.) Mit Unterstützung d. kaiserlichen Akademie d. Wissenschaften. Wien 1883. XII. + 188 str. vel. 4°. Primeri Jagićevo oceno o tem delu v Arhivu f. slav. Phil. VIII. p. 444—479.

6. Die slovenischen Ortsnamen des Königreichs Sachsen von Dr. Gustav Hey, Oberlehrer. (Vierzehnter Bericht über die königliche Realschule I. Ordnung und Landwirtschaftsschule zu Döbeln.) Döbeln, 1883. 55 str. 4°.

7. Geografičeskij slovar zapadnoslavjanskich i jugoslavjanskich zemel i priležašėich stran sostavlennyj Jakovom Golovačkim. S priloženiem geografičeskoj karty (masštab 1: 2,000,000). Vilna 1834, XXXII. + 371 str. 8°. Cena 2 rub. 50 k. (Veliko recenzijo o tej knjigi najdeš v „Žurnalu ministerstva narodnago prosvėšėenija“ Čast CCXXXIV. 1884. Avgust. str. 298—312 od Ant. Budiloviča.)

8. Očerki iz istorii ruskago jazyka A. Sobolevskago. Čast 1-ja. Kiev 1884. III. + 156 str. vel. 8°. 2 rub.

9. Imperfekat i aorist s partikulama *zěv* i *žv* kod Homera i hrvatski kondicional. Napisao prof. August Mušić. (Izvršće kr. vel. gimnasije u Zagrebu koncem školske godine 1883/84.) U Zagrebu 1884, 79 str. 8°.

10. Übersicht der slavischen Sprachenwelt im Zusammenhange mit den andern arioeuropäischen (indogermanischen) Sprachen. Antrittsvorlesung gehalten an der Universität Dorpat am 6./18. September 1883 von Dr. J. Baudouin de Courtenay. Leipzig T. O. Weigel 1884 21 str. 8°.

11. Malorusko nimeckij slovar uloživ Evgenij Želečkovskij c. kr. profesor gimnazii v Stanislavi. Vipusk 9. 10 (do besede „nakositi“, 480 str.) Llviv 1884.

(Dalje pride)

B. K.